משנה · אחרונים · תוספות יום טוב · סדר קדשים

תוספות יום טוב על משנה כריתות

רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות יום טוב על משנה כריתות

רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-יום-טוב-על-משנה-כריתות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 8
משנה ג 9
משנה ד 10
משנה ה 10
משנה ו 10
משנה ז 10
פרק ב 11
משנה א 11
משנה ב 12
משנה ג 14
משנה ד 15
משנה ה 17
משנה ו 17
פרק ג 18
משנה א 18
משנה ב 19
משנה ג 19
משנה ד 19
משנה ה 20
משנה ו 23
משנה ז 23
משנה ח 23
משנה ט 23
משנה י 24
פרק ד 24
משנה א 24
משנה ב 26
משנה ג 27
פרק ה 28
משנה א 28
משנה ב 29
משנה ג 30
משנה ד 30
משנה ה 31
משנה ו 31
משנה ז 31
משנה ח 31
פרק ו 32
משנה א 32
משנה ב 33
משנה ג 33
משנה ו 33
משנה ז 34
משנה ח 34
משנה ט 35

פרק א

משנה א

שלשים ושש כריתות בתורה. מנינא ל"ל אמר רבי יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. ומפיק ליה מואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב (ויקרא י"ח) לחלק על כל אשה ואשה [*ולאו דוקא שיתחייב ל"ו חטאות. דהא בפסח ומילה אין חיוב חטאות. ועיין בד"ה והאשה כו']:

כריתות. לשון הר"ב במזיד בלא התראה. אבל אי איכא התראה יש מהן בחנק. ויש מהן בסקילה. ויש מהן במלקות. ובשוגג בחטאת. רש"י:

הבא על האם וכו'. האי דנקט ואיירי למתני ברישא עריות דאם ודאשת אב כו' והדר פסיק ותני ביני וביני הבא על הזכור ועל הבהמה. והדר מתחיל למתני אשה ובתה. ולא קתני כולהו בהדי הדדי בקמייתא. משום דקיי"ל בסנהדרין [פ"ז משנה ד'] דכל הני דנקט ברישא אם ואשת אב וכלה והבא על הזכור ועל הבהמה. דינייהו בסקילה. ולהכי תננהו ברישא משום דחמורות משאר מיתות ב"ד. רש"י. והבא על אשה ובתה בשרפה. והבא על אשת איש בחנק. דקיל מכולהו מיתות ב"ד. והבא על אחותו וכו'. עד ועל הנדה כולהו במלקות. כמו ששנויים בריש פרק ג' דמכות ושם הקשיתי לשאול על שינוי סדר אחות אשתו ואשת אחיו שלא ככתוב. והמגדף כו' עד והמחלל את השבת כולהו בסקילה כמו שנשנו בפרק ז' דסנהדרין. אלא דלא בעי למפסק בין כריתות דעריות. והטמא שאכל את הקדש וכו' עד והסך בשמן המשחה כולהו במלקות ושנויין במ"ב פרק ג' דמכות ובסדר הזה. ולא ידעתי טעם לדבר:

הבא על האם וכו'. דעל כל העריות כולן הוא אומר בסיפא (שם) ונכרתו הנפשות העושות. והמגדף. דכתיב (במדבר ט"ו) את ה' הוא מגדף [לא בא הכתוב. אלא ליתן כרת למברך את השם. כחכמים דראב"ע דאמרי הכי דף ז']. והעובד עבודה זרה. דכתיב (שם) כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת. ובעובד ע"ז מיירי דזהו דבר ה'. דאמר בסנהדרין [צ"ט ע"א]. אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום. ולא יהיה לך בעבודה זרה מדבר. והנותן מזרעו למולך. כתיב בהדיא גביה (ויקרא כ') ושמתי אני את פני באיש ההוא והכרתי אותו. ובעל אוב. והנפש אשר תפנה אל האובות וגו' והכרתי (שם). ומחלל שבת. כי כל העושה בו מלאכה ונכרתה וגו' (שמות ל"א). וטמא שאכל את הקדש. כל איש אשר יקרב וגו' וטומאתו עליו ונכרתה (ויקרא ז') [עיין במ"ב פי"ג דזבחים]. הבא אל המקדש [טמא]. כי את משכן ה' טמא ונכרתה (במדבר י"ט). והאוכל חלב כי כל אוכל חלב ונכרתה (ויקרא ז'). בדם. כל אוכליו יכרת (שם י"ז). בנותר. ואוכליו עונו ישא כי את

קדש ה' חלל ונכרתה (שם י"ט). ופגול. יליף מנותר [כמ"ש במשנה ג' פרק ב' דזבחים]. והשוחט ומעלה. פירשם הר"ב. והאוכל חמץ בפסח. כל אוכל חמץ ונכרתה (שמות י"ב). והאוכל ביוה"כ. כל הנפש אשר לא תעונה ונכרתה (ויקרא כ"ו) ועינוי מאכילה [כמ"ש בר"פ בתרא דיומא]. העושה מלאכה ביוה"כ. כל מלאכה לא תעשו וגו' והאבדתי (שם) והוא כרת. והמפטם את השמן. אשר ירקח כמוהו וגו' ונכרתה (שמות ל'). ועמ"ש בדבור והסך. קטרת. איש אשר יעשה כמוה וגו' ונכרתה מעמיו (שם). פסח. והאיש אשר הוא טהור וגו' וחדל וגו' ונכרתה (במדבר ט'). מילה. וערל זכר אשר לא ימול וגו' ונכרתה (בראשית י"ז). רש"י:

הזכור. נקב המשכב מקרי זכור. כמ"ש בשם רש"י במשנה ד' פ"ז דסנהדרין:

והאשה המביאה את הבהמה עליה. מסיק בגמ' דבגברי קא חשיב למנינא לחייבו על כולם אפילו עשאם בהעלם אחד ודל מנהון האשה הנרבעת ותנא ל"ג חטאת בלבד [ועמ"ש בדבור והסך כו'] ותנא האשה הנרבעת ופסח ומילה לסיומינהו כריתות. דאי אמרת בנשי קא חשיב. דל מנהון הבא על הזכר ועל הבהמה דאין כאן צד אשה:

הבא על אשה ובתה. לשון הר"ב ובת בתה ובת בנה בכלל. וכן בתו כו' עיין רפ"ט דסנהדרין:

והעובד עבודה זרה. פי' הר"ב כדרך עבודתה. או המזבח וכו' וכן פירש לקמן במחלל את השבת באחת מאבות מלאכות. דתנא לא מהדר. אלא אמצות שחייבים עליהן כרת. ושם שבת קתני. ושם עבודה זרה קתני. ולעולם בכל חדא וחדא איכא טובא. גמרא:

ובעל אוב. כתב הר"ב וידעוני בכלל ששניהם בלאו א' נאמרו. והעושן בהעלם א' לא מחייב שתים. רש"י בגמ'. ועיין מה שאכתוב בזה בס"ד במשנה ב' [*ופ"ז דסנהדרין קתני נמי וידעוני דהתם לענין מיתה חילקן הכתוב שכתב או ידעוני. הכי מפרש לה ר' יוחנן שם דף ס"ה]:

פגול. לשון הר"ב קדשים שחשב לאכלן חוץ לזמנן או חוץ למקומן. ודברי תימה הן דבהדיא שנינו במשנה ג' פ"ב דזבחים חוץ למקומו פסול ואין בו כרת:

והמעלה. מתקיף לה רב ביבי בר אביי. כיון דאיכא תרי העלאה. מוקטרי אברי פנים מוקטרי אברי חוץ. כדשמעינן מפלוגתייהו דרבנן ור' יוסי הגלילי במתני' דרפי"ג דזבחים. והכא ליכא לשנויי שם העלאה קתני כדלעיל בעובד עבודה זרה ומחלל שבת דשבת ועבודה זרה תנא יתהון במקומן. דתנן במסכת שבת פ"ז [מ"ב] אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ובסנהדרין תנן בפ"ז [מ"ז] אחד העובד ואחד הזובח כו' משא"כ המעלה דלא תנא בהדיא [והתוס' הקשו בזבחים פי"ג דף ק"ז דעבודה זרה נמי ליכא

למשמע ממתניתין דהתם. אלא חיוב חטאת אהנך עבודות. אבל חלוק חטאות לא שמעינן מינה] והתם בגמ' פי"ג דזבחים. איתא נמי להך אתקפתא. דהכא אגב גררא מייתי ליה. ואסקה התם בקשיא. וכתבו התוס' דקשיא דלא משני ההיא דכריתות כרבי יוסי הגלילי דפטר מוקטרי חוץ במשנה דזבחים רפי"ג:

המפטם את השמן. פי' הר"ב במשקל סממנים ובמדת השמן כמו שעשה משה שנאמר (שמות ל') ובמתכונתו לא תעשו כמוהו. כמוהו הוא דאסור אבל חציו שפיר דמי. גמ' [דף ה']. ומ"ש הר"ב והוא שיעשנה לסוך בו. אע"פ שעל הסיכה עצמו שיסוך בו פטור כדלקמן. ומ"ש הר"ב אבל המפטמו להתלמד או למסרו לצבור. אינו חייב. אתיא מתכונתו מן ובמתכונתו [דקטורת] וכתיב לגבי קטרת. לא תעשו לכם. לכם הוא דאסור הא למסרו לצבור פטור. גבי שמן נמי למסרו לצבור פטור. גמ'. [*ואע"ג דמשמע דהך דלהתלמד אינו ענין בפני עצמו. דהא לא ילפינן אלא למסרו לצבור ויהיה להתלמד פירושו כדי למסרו לצבור. ובברייתא נמי. וכן בפיסקא ללמד בו למסרו לצבור. מ"מ הרמב"ם בפ"ב מהלכות כלי המקדש העתיק להתלמד בה או למסרו לצבור ונ"ל דהוי בכלל למסרו לצבור הואיל שמה שעושה להתלמד יהיה לתועלת לעשותו לצבור לכשירצה. ובברייתא דפטום הקטרת גרסינן להתלמד בה או למסרו לצבור]:

המפטם. פירשתי במשנה ב' פ"ג דמכות:

והמפטם את הקטרת. כתב הר"ב אם לקח מכל אחד מהם כפי משקלו הקצוב בדברי חכמים. בברייתא בגמרא. והיא ידוע בכל סדורי התפלות. ומכל מקום ז"ש הר"ב כפי משקלו הקצוב. לאו דוקא. דהא גבי קטרת לא כתיב כמוהו כמו בשמן. וכ"ת כי היכי דילפינן שמן מקטרת דלמסרו לצבור פטור. ה"נ תהדר קטרת ונילף משמן דלחצאין פטור. הא אמרינן בגמרא דליתא. דבקטרת כתיב והקטרת אשר תעשה כל עשייה דקטרת אפשר דמקטיר פרס שחרית ופרס בין הערבים. אלא ה"ק הר"ב. שאם לקח מכל אחד מהם כפי משקלו הקצוב עד שיהא ראוי להקטיר איזה שיעור. ולא בעינן עד שיעשה כולו כמו בשמן. [*וכתב הר"ב והוא שיעשנה להריח בה. שכן הוא בפי' בכתוב. ומסיים רש"י אבל המריח בקטרת של בה"מ לא אזהרה ולא כרת וכו'. ולא דמי לסך בשמן המשחה. דהתם אית ביה מעשה. ומש"ה אית ביה אזהרה. ע"כ]:

והסך בשמן המשחה. פי' הר"ב שעשה משה דכתיב (שם) ואשר יתן ממנו על זר. ממנו מאותו של משה. ועמ"ש במשנה ב' פ"ג דמכות. ואע"ג דלא כתיב אלא חד כרת בהנך תרי איש אשר ירקח כמוהו ואשר יתן ממנו. קיי"ל כל מקום שאתה מוצא שני לאוין וכרת אחת חלק חטאת ביניהן. והיינו טעמא דקתני המפטם את הקטרת במיצעא. וכ"ת

דבעי למיתני. פיטומין בהדי הדדי. נתנינהו איפוך המפטם את הקטרת. והמפטם את השמן. והסך בשמן המשחה. אמאי פלגינהו לשמן. אלא הא קמ"ל מה קטרת לאו בפני עצמו וחייבים עליו כרת בפני עצמו. אף מפטם שמן וסך [בשמן] נמי כיון דלאו בפני עצמו חייבים עליו בפני עצמו. גמ'. ומ"ש הר"ב ואפילו היה בן כ"ג מושחים אותו דכתיב (ויקרא ו') והכהן המשיח תחתיו מבניו נימא קרא והכהן שתחתיו מבניו מאי המשיח. הא קמ"ל דאפי' מבניו. ההוא דמשח הוי כ"ג. ואי לא משח לא הוי כ"ג. ומ"ש הר"ב וממנו מושחים מלכי בית דוד [*משבא דוד. אבל שאול נמשח. רש"י] ואין מלכי ישראל מושחין. גמ'. דכתיב (שמואל א' ט"ו) קום משחהו כי זה הוא. זה טעון משיחה ואין אחר טעון משיחה. והא דאלישע משח ליהוא. מתרצים בגמ' באפרסמא דכיין ולא בשמן המשחה. ומ"ש הר"ב ואין מושחין מלך בן מלך. דכתיב (דברים י"ז) למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו כל הימים. ירושה היא. ומפני מה משחו את שלמה מפני מחלוקתו כו'. [*דאמר קרא בקרב ישראל בזמן ששלום בישראל הויא המלכות ירושה. כדכתיב הוא ובניו וא"צ משיחה. אבל כי איכא מחלוקת לאו ירושה הוא. ובעי משיחה בתחלה]. [ומ"ש] ויהואחז מפני יהויקים אחיו כו' ובגמ' מקשים מי הוה שמן המשחה. והא יאשיה גנזו. כדכתב הר"ב ברפ"ו דשקלים. ומתרץ באפרסמא דכיא. ותמהני על הרמב"ם שבפ"א מהלכות כלי המקדש פירש להא דיהוא שהיתה בשמן אפרסמון. ודיהואחז לא פי' בו כך:

הפסח והמילה במ"ע. כתב הר"ב אבל כולהו הנך לא תעשה נינהו. לאוי דעריות מפורשין הן. ומגדף מצינו לאו (שמות כ"ב) אלהים לא תקלל. ובעבודה זרה (שם ל"ד) לא תשתחוה לאל אחר. והנותן מזרעו למולך. ומזרעך לא תתן להעביר למולך (ויקרא י"ח). ובעל אוב אל תפנו אל האובות (שם י"ט). והמחלל את השבת לא תעשה בו כל מלאכה (שמות כ'). רש"י. וטמא שאכל את הקדש כו'. כבר כתבתי לאזהרתם במשנה ב' פ"ג דמכות. ע"ש. [*ואף דכתיב בסוף פרשת קדש לי (שם י"ג) ושמרת את החוקה הזאת. ור"ע מוקי ליה בפסח. כדאיתא בסוף עירובין [דף צ"ו] הא מסקינן התם דהשמר דעשה עשה. וכשלמדתי מסכת עירובין. הקשה לי אחד מבני הישיבה אמאי תקשה מדר"ע. הא איכא תרי קראי אחריני דכתיבי בפרשת משכו בענין הפסח ולפרוך מנייהו. ואליבא דכ"ע שנאמר (שם י"ב) ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך וגו' ונאמר (שם) ושמרתם את העבודה הזאת. והשיבותיו דהני תרי קראי אין לפרש לשון דושמרתם דכתיבי בהו שיהיו משמעותן על אזהרה לקיים הדבר ולעשותו. דקרא קמא ושמרתם את הדבר הזה לחק וגו'. אילו היה ענינו שמירת קיום ועשיית הדבר א"כ יתחייבו פסחי דורות בכל עבודות

של פסח מצרים. אף בנתינת דם על המשקוף ומזוזות ושנינו בפ"ט דפסחים משנה ה' שא"צ. ואע"פ שכתבתי שם דבכתוב מפרש הטעם של נתינת דם הזה שהיא משום שלא יתן המשחית שעבר בלילה הוא. מ"מ אילו היה משמעות הכתוב של ושמרתם את הדבר הזה לחק וגו' על קיום ועשיה. היינו מוכרחים לומר שאע"פ שבטל הטעם מ"מ גזירת הכתוב לעשות כן לדורות זכר לשל מצרים. דהא לא כתיב מיעוט בהדיא על נתינת דם הזה. כמ"ש מיעוטי באינך דמחולקים בהם פסח דורות מפסח מצרים. אלא אין ושמרתם הזה אלא שמירה בלב שיזכרו שע"י העבודה הזאת זכו ויצאו ממצרים. ושמירה זו שבלב יהיה לחק וגו'. וקרא תניין ושמרתם את העבודה הזאת. אינו ציווי כלל. אלא מספר והולך נמשך אל והיה כי יאמרו לכם וגו' מה העבודה וגו'. וה"ק קרא והיה כי תבואו אל הארץ ושמרתם וגו'. כלומר שתהיו שומרים ועושים. ואז כי יאמרו לכם וגו'. ודומה לזה כתבו התוס' פ"ק דקדושין דף ט"ו בד"ה כי טוב לו עמך. שאינו אלא ספור דברים בעלמא. ולא דרשינן מיניה מידי. ע"כ. כך נ"ל ברור]:

משנה ב

על אלו חייבים כו' ועל שגגתן חטאת. וטעמא כתבתי במ"ג פרק ב' דהוריות:

ועל שגגתן חטאת. פירש הר"ב כגון הבא על אחת מן העריות כסבור שהיא אשתו והבא על הזכור ועל הבהמה כסבור לבא על אשתו שלא כדרכה. ובא על הזכור או על הבהמה ואח"כ נודע לו דזכר הוא או בהמה היא. והאשה המביאה נמי דסבורה להביא אדם והביאה בהמה. ונדה דסבור טהורה היא. ומגדף כסבור מברך הוא שם בן ב' אותיות וברך שם בן ד' אותיות. דאינו חייב אלא על שם בן ד' אותיות. כדאמרינן בפ"ד מיתות. עבודה זרה כו' מולך כסבור להעביר אדם אחר והעביר את בנו. בעל אוב נתכוין לכשוף אחר. שבת כסבור חול הוא. קדש כסבור בשר חולין הוא. מקדש כסבור בית אחר הוא. חלב כסבור שומן. ודם כסבור טחול. ל"א דם כסבור שדם חגבים או דם דגים הוא. לשון מורי. נותר ופגול כסבור כשר הוא. שוחט בחוץ כסבור בהמת חולין היא. מעלה כסבור *) במות אלו של צבור מותרות ומוקי לה לקרא בבמת יחיד. פסח ויו"כ כסבור ימות החול הן. שמן וקטרת נתכוין לסמנים אחרים ונמצאו שהם הסמנים הכתובים. רש"י. ומ"ש הר"ב האומר אין שבת בתורה כו'. כגון תנוק שנשבה לבין הגוים. ולא שמע מעולם שיש שבת. דאילו שמע ועכשיו שכחו. חייב. כמ"ש הר"ב ברפ"ז דשבת וז"ל. כל השוכח עיקר שבת כו' חייב חטאת אחת כסבור אין שבת בתורה. ואע"ג דמעיקרא שמע ועכשיו שכחו. ע"כ. וכלומר אע"ג דמעיקרא שמע דאל"ה פטור לגמרי. והרמב"ם בפ"ב מה' שגגות פסק דאפילו לא שמע מעולם נמי חייב:

מפני שהוא בעולה ויורד. פירש הר"ב ואין אשם תלוי בא. אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת קבועה. והטעם פירשתי במ"ד פ"ב דהוריות:

וחכמים אומרים אף המגדף. אדרבי מאיר מהדרי דאמר חוץ מן המטמא מקדש וקדשיו וקאמרי דאף המגדף נמי. ולא ידעתי מאי קשיא ליה לרש"י דבגמרא דף ז'. אדמפרשינן למתני' דרבנן מהדרי אידעוני. דלא תנן לה. לפי שאין בו מעשה [כדתנן בפ"ז דסנהדרין מ"ז ופי' שם רש"י דהכנסת העצם ידעוני. אינו מדבר בשעת מעשה. אלא לאחר המעשה שהוא בפיו מדבר העצם מאליו אבל בעל אוב צריך להקיש בזרועותיו והקשת זרועותיו חשיב ליה מעשה] וקאמרי מגדף נמי ליתי ביה מעשה. כתב תימה לי. ולרבי יוחנן דאמר לעיל הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו [כלומר ולא משום שאין בו מעשה]. מאי אף דקתני מתני' ע"כ. ואלא מיהת מתני' דלעיל דתני מגדף לחייבו בחטאת ר"ע היא דלא בעי מעשה. ומה"ט לא אמר ר"י דלא תנן ידעוני משום שאין בו מעשה כדאמר ר"ל. דמתני' ר"ע היא ולא בעי מעשה כדאיתא בגמרא דלעיל. וראיתי להרמב"ם בפ"א מהלכות שגגות דלא קא חשיב למגדף במחוייבי חטאות. וקא חשיב לידעוני כשהוא במעשה. וכן עוד לו ברפ"ו מהלכות עבודה זרה שמחייב לידעוני בחטאת. ומפרש עלה כיצד מעשה הידעוני מניח עצם עוף ששמו ידוע בפיו ומקטיר ועושה מעשים אחרים עד שיפול כנכפה וידבר בפיו וכו'. ובמגדף שם בפ"ב לא הזכיר שיהא חייב חטאת. ובפרק ט"ו מהלכות סנהדרין דקא חשיב לכל הנסקלים לא התנה בידעוני שיהא במעשה. כמו המגדף שנסקל בלא מעשה. והיינו דבפרק ד' מיתות לענין סקילה תנן לידעוני. שהוא המדבר כו' ובלא מעשה:

משנה ג

יש מביאות כו'. התחיל לפרש קרבן חטאת שלא ע"י חטא:

המפלת כמין בהמה חיה ועוף כו'. מתני' מתפרשת יפה בדברי הר"ב בפ"ג דנדה מ"ד. ששם היא שנויה לענין טומאת לידה. ומה שראוי להוסיף בה הנני יוסיף שמה שכל הטמאה לידה הרי זו מביאה קרבן וחטאתה נאכלת. כמ"ש הרמב"ם בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה:

סנדל. מ"ש הר"ב ורבותי פירשו שהיא חתיכת בשר כו'. לא דק. דדתנאי נינהו לשני הפירושים הללו בברייתא פ"ג דנדה דף כ"ה. ואולי [משום] דהתם נקט תנא בלישניה. לשון של שור קאמר דרבותי פירשוהו יותר. דהיינו שעשוי בצורת סנדל. ומ"מ היינו כלשון של שור. וכ"כ בהדיא בפירוש מ"ד פ"ג דנדה. וכן נמי מ"ש בפי' הראשון. כך מצאתי. לא קאי אלא על מ"ש ולשון סנדל וכו':

משנה ד

המפלת ואין ידוע. שנויה בסיפא דמתניתין ו' פ"ג דנדה וע"ש:

אמר רבי יוסי אימתי כו'. אבל בזמן שהיו שתיהם עומדות כו'. כתב הר"ב דדוקא חטאת שבא על חטא כו'. דהכי שמעינן ליה לרבי יוסי במ"ה פ"ה. וכן הלכה. וכן נמי באשם תלוי שם במ"ה פ"ה. לפי שבא במקום חטאת:

משנה ה

המפלת שפיר מלא מים. שנויה בפ"ג דנדה מ"ג וע"ש בסיפא:

המפלת כמין דגים כו'. דהא דתנן במ"ג פ"ג דנדה אם יש עמהם דם טמאה לאו משום לידה אלא משום נדה. וכמו שכתבתי שם בריש הפרק. ומש"ה העתיקם הרמב"ם בפ"ה מהא"ב. ולא בפרק עשירי ששם כל ספיקי לידה:

המפלת יום ארבעים כו'. שנויה בפ"ג דנדה בסופו. וע"ש:

ויוצא דופן כו'. שנויה ברפ"ה דנדה. וע"ש:

משנה ו

המפלת אור לשמונים ואחד. פי' הר"ב שילדה נקבה וליל פ"א וכו' הפילה. ולישנא מעליא הוא דנקט אור וכדפי' הר"ב בריש פסחים. והא דלא תנן המפלת אור למ"א כשילדה זכר. מפורש בפירוש הר"ב במשנה ד' פ"ב. ועמ"ש שם:

ב"ש פוטרין מן הקרבן. פירש הר"ב מלידה שניה. אע"ג דלאחר מלאת הוא דחייב בקרבן שני כמ"ש בפי' הר"ב במתני' דלקמן ועמ"ש שם:

הדמים אינם מוכיחים. כתב הר"ב שהרי המפלת תוך מלאת. דמה טמא מפני הלידה לפי שהוא דם לידה לא דם טוהר. הרמב"ם:

משנה ז

והשאר עליה חובה. כתב הר"ב דתניא יכול תביא על הלידה כו'. ת"ל זאת משמע על לידה אחת תביא דהיינו על כל אחת ואחת. רש"י פ"ב דף ט'. ודאינה מביאה על כל לידה ולידה דתוך מלאת. עיין בפי' הר"ב פ"ב משנה ד':

אמר רשב"ג. עיין במשנה י"ז פ"ק דאבות בהודעת מי הוא:

המעון הזה. פי' הר"ב שבועה היא. ועמ"ש בזה משנה ט' פ"ב דכתובות:

בדינרין. דינרין של כסף. דינרי של זהב. כ"פ בערוך:

פרק ב

משנה א

ארבעה מחוסרי כפרה. מנינא לאפוקי מדראב"י שאומר גר מחוסר כפורים. גמ' רפ"ק ועמ"ש בריש ב"ק:

מחוסרי כפרה. לשון הר"ב שמביאים כפרה וכו' וז"ל רש"י מביאין חטאת כו':

וארבעה מביאין על הזדון כשגגה. מנינא לאפוקי מדר"ש דתניא רש"א שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה. גמ' רפ"ק:

והמצורע. כתב הר"ב והא דלא חשיב נמי והמצורעת וכו' אין עיקר טומאתן חלוקה וכו' דאילו בשאר דברים חלוקים הם כדתנן ספ"ג דסוטה. גמ':

גר מחוסר כפרה. כתב הר"ב ות"ק סבר גר כיון שמל וטבל מותר לאכול בקדשים וכו'. דגר צריך מילה וטבילה וקרבן. מילה דכתיב (יהושע ח') כי מולים היו כל העם היוצאים. א"נ מהכא (יחזקאל ט"ז:ו') ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך. פירש"י דם פסח ודם מילה. ע"כ. [והרמב"ם בהקדמה לסדר זה. וכן בחבורו ריש פי"ג מהלכות אסורי ביאה כתב. שנאמר בפסח מצרים (שמות י"ב:מ"ח) וכל ערל לא יאכל בו]. טבילה דכתיב (שם כ"ד) ויקח משה חצי הדם ויזרוק על העם. ואין (הרצאה) [הזאה] בלא טבילה [והרמב"ם כתב בחבורו (שם י"ט) וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם]. והרצאת דמים. דכתיב (שם כ"ד) וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות וגו'. גמ':

עד שיזרק עליו הדם. פי' הר"ב אם הביא קרבן בהמה ואם עולת העוף הביא וכו' דת"ר כי יגור אתכם גר וגו'. כאשר תעשו כן יעשה (במדבר ט"ו:י"ד) מה אתם עולה ושלמים. אף הוא עולה ושלמים. שנאמר (שם) ככם כגר [*ואלא מיהת שלמים לאו דוקא. וסגי ליה בעולת בהמה מדאתרבו בסמוך לעוף. לבהמה לא כ"ש] מנין לרבות את העוף. ת"ל (ויקרא א':ט') אשה ריח ניחוח לה'. איזה דבר שכולו לה' הוי אומר עולת העוף [שאין כהן נהנה ממנו. דבעולת בהמה איכא עורה לכהנים] יכול שאני מרבה אפילו מנחה ת"ל כן. להביא פרידה אחת א"א. שלא מצינו בכל התורה [בחובה. גמרא] והאיכא יולדת דמתייא בן יונה או תור לחטאת משום דאיכא כבש בהדה. גמרא. הלכך מביא שתי פרידות ושתיהן עולות שכולן לה':

ונזיר ליינו כו'. כתב הר"ב ות"ק לא חשיב נזיר. דלא תני אלא הנך דלאישתרויי בקדשים. ורבי אליעזר דקתני נזיר למשרי נפשיה נתני נמי נזיר טמא. כי קא מייתי קרבן למיחל עליה נזירות בטהרה הוא:

משנה ב

הבא על השפחה. פירש הר"ב דאמר קרא וכפר עליו וגו'. והדר כתב ונסלח לו מחטאתו אשר חטא לרבות מזיד כשוגג. גמ'. והא קרא כי כתיב במזיד כתיב [דכתיב בקורת תהיה. והיינו מלקות ואין מלקות אלא במזיד ועליה קאמר והביא את אשמו. רש"י דף ט' ע"א] אלא אימא לעשות שוגג כמזיד. פירש"י דלהכי כתב חטא ארבע זימני תרי למילף קרבן אחד על עבירות הרבה [כדלקמן] ותרי לעשות שוגג כמזיד ע"כ. והרמב"ם פירש דמונסלח לו דייקינן ר"ל שנסלח לו בקרבן זה באיזה ענין שיהיה. ע"כ. ועיין במשנה ד'. ומ"ש שם:

ונזיר שנטמא. פירש הר"ב דכתיב בפתע פתאום פתע זה שוגג וכו' פתאום זה מזיד וכו'. דאין עונש אלא על מזיד. וכן פירש"י וכלומר כדאמרינן בעלמא אין עונשין אלא א"כ מזהירין. דהיינו עונש ב"ד של מטה. דודאי דאף על השוגג מתיסר ביסורין מב"ד של מעלה. דהא צריך חטאת לכפרה. ועל לא הודע אשם תלוי שתולה ומגין מן היסורים כדפי' הר"ב במשנה ב' דפ"ק. ובגמ' ונכתוב קרא פתאום. דמשמע שוגג ומשמע מזיד ומשמע אונס. מזיד כדאמרן ומשמע נמי שוגג דכתיב (משלי י"ד:ט"ו) פתי יאמין לכל דבר. [*ומשמע נמי אונס. דכתיב (במדבר י"ב:ד') ויאמר ה' פתאום אל משה [בעל כרחם יצאו שלשתם על פי הדבור]] ולא נכתוב קרא פתע. אי כתב קרא פתאום. דמשמע שוגג ומשמע מזיד ומשמע אונס. ה"א [אע"ג דפתאום דעלמא משמע אונס ושוגג ומזיד. פתאום דנזיר ודאי] כי מייתי קרבן בשוגג * מידעם דהוה אתורה כולה. אבל אונס ומזיד אימא לא. כתב רחמנא פתע דשוגג הוא לגלויי עליה דפתאום דאונס ומזיד הוא. דאפ"ה חייביה רחמנא. וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהל' נזירות:

ועל שבועת הפקדון. כתב הר"ב דיליף תחטא תחטא לג"ש משבועת העדות. וכ"כ הרמב"ם. והכי איתא בהדיא בגמ'. ותימה דבר"פ שבועות הפקדון במסכת שבועות. פירש הר"ב מדלא כתיב בה ונעלם. וכן פירש"י שם ואף הרמב"ם בפירושו דהתם נראה שזה דעתו מדלא הזכיר הג"ש דתחטא תחטא. ש"מ דסמיך ליה אדפירש לענין שבועת העדות דטעמא שלא אמרה בה התורה ונעלם. ובהדיא כתב כן בחבורו בפ"א מהלכות שבועות שלא נאמר בשבועת הפקדון ונעלם ממנו לחייב [מזיד כשוגג]. ע"כ. וראיתי שם להכ"מ שהביא גמ' דידן. שבועת העדות מנלן דת"ר בכולן נאמר ונעלם כאן לא נאמר ונעלם. לחייב על השוגג כמזיד. על שבועת הפקדון מנלן. יליף תחטא תחטא משבועת העדות. וכתב עלה. וז"ל יש לתמוה מה צורך לשבועת הפקדון ללמוד משבועת העדות. תיפוק ליה דלא כתיב ונעלם בשבועת הפקדון גופה. ונראה שרש"י הרגיש זה ולפיכך

כתב בכולן דכל המביאין קרבן עולה [ויורד] שבאותה פרשה כגון מטמא מקדש ושבועת בטוי דכתיבי בהדי שבועת העדות. ע"כ. כלומר דלא דייקינן מדלא כתיב בה ונעלם. אלא בשבועת העדות. דבאינך דכתיבי בהדה כתיב ונעלם. הלכך לא ילפינן לשבועת הפקדון מדלא כתיב בה ונעלם. מאחר דליכא אחריני בהדה דכתיב בה ונעלם. הלכך צריכינן למילף לה משבועת העדות. ורבינו נראה שהיה גורס שבועת העדות ושבועת הפקדון מנ"ל. דת"ר בכולם נאמר ונעלם וכו' דשפיר ילפינן לשבועת הפקדון מדלא כתיב ונעלם בה. עכ"ל הכ"מ. ובלי ספק שכשכתב כן נעלם ממנו ל' הרמב"ם שבפי' המשנה דהא קא חזינן דגריס ליה כגירסא דידן. אא"כ נאמר דאח"כ בשעת החבור מצא לו גירסא אחרת. שזה דוחק. ועוד דה"ל להכ"מ לפרש זה. גם רש"י גרס הכא כגירסתינו. ואפ"ה מפרש ליה בפרק שבועת הפקדון מדלא כתיב גביה ונעלם. ולכן נ"ל ששתי הפירושים הם אמת ולכל אחת יש לה סוגיא בגמרא להתלות בה. הך דהכא ודאי כדאמרן דיש לחלק בין פרשת העדות דלא כתיב בה ונעלם. לפרשת הפקדון אע"ג דגבה נמי לא כתיב ונעלם. ולפיכך הוצרכה לג"ש דתחטא תחטא. אבל הפירוש דפרק שבועת הפקדון דלא מחלקים בינייהו ודדייקי נמי מדלא כתיב גבה ונעלם. אותו הפי' נתלה בסוגיא דגמ' דפרק שבועת העדות (שבועות דף ל"ד) [ע"ב]. דהתם אדאמר ר"ש מה לפקדון שכן לא עשה בה מזיד כשוגג. מחכו עלה במערבא. ואמרינן מאי חוכא וקאמרינן מכדי מזיד גבי עדות מנא ליה. דלא כתיב ביה ונעלם [ה"נ לא כתיב ביה ונעלם] ודחי לה מאי חוכא. דלמא מזיד דלאו כשוגג בפקדון. ממעילה ר"ש גמר לה. ומדלא דחי שאני עדות דכתיבא גבי שבועת בטוי וגבי טומאת מקדש וקדשיו דבכולן נאמר בהו ונעלם וכו' וכדמסיק בתר הכי גמרא. ש"מ דס"ל דלא אלימא עדות מפקדון מהאי טעמא כלל. וכן דקדקו בתוס' [ד"ה פקדון]. והא דבתר הכי מסיק כך. היינו אדמסיק דר"ש פקדון ממעילה גמר דלא לחייב בו מזיד כשוגג. ודאחכו עליה דהא אית ליה ג"ש דתחטא תחטא למילף עדות מפקדון שאינו מדבר אלא בתביעת ממון. ותהדר ותגמר לה מפקדון דמזיד לאו כשוגג. אהא מסיק לשנויי החוכא דלהכי כתבה רחמנא לעדות גבי שבועת בטוי וגבי טומאת מקדש וקדשיו דבכולן נאמר בהם ונעלם וכאן לא נאמר ונעלם לחייב על המזיד כשוגג. אבל אי לאו משום ר"ש. לא היינו מחלקין בינייהו דעדות ודפקדון. והלכך לרבנן דלא ילפי פקדון ממעילה. קיימא סברת הגמרא דמעיקרא. דעדות ופקדון כי הדדי. וכי היכי דאיכא למידק מדלא כתיב ונעלם גבי עדות דלחייבו מזיד כשוגג. ה"ה נמי איכא למידק הכי בפקדון דפקדון נמי אע"ג דפרשה בפני עצמה היא מ"מ סמוכה היא לפרשת מעילה דבה כתיב בהדיא בשגגה ובפקדון לא כתיב לא בשגגה ולא ונעלם. הלכך אין לחלק בין

עדות לפקדון לענין זה. אלא כי היכי דדייקינן מדלא כתיב ונעלם בעדות לחייבו במזיד כשוגג. ה"נ איכא למידק בפקדון. זו היא סברת אותה סוגיא דפרק שבועת העדות. ואהכי התם באותה מסכתא פירשו המפרשים לאותה סוגיא ולפי שהיא דרשה פשוטה יותר מג"ש. דלדרשה זו משוים את המדות דבתרווייהו ילפינן מדלא כתיב בהו ונעלם. הלכך הרמב"ם בחבורו [פ"א מה"ש] נסיב לה נמי אותה דרשה. ועוד דהתם נמי עסיק בהלכות שבועות. וסמך אסוגיא דבאותה מסכתא בגמ'. והכא בפירושו סמוך אסוגיא דבגמרא דהכא. כך נ"ל:

משנה ג

חמשה מביאין קרבן א' וכו'. מנינא לאפוקי רבי דסבר [כדאיתא בגמ'] [לעיל דף ב'] וקדש את ראשו ביום ההוא יום שמיני ונזיר שנטמא בשביעי טומאה אריכתא היא כאילו נטמא בתוך השבעה:

וחמשה מביאין קרבן עולה ויורד. מנינא למה לי. לאפוקי מדר"א דאמר נשיא מביא שעיר. פירש"י דבסוף פ"ב דהוריות. תנן אין ב"ד חייבין על שמיעת הקול וכו'. והנשיא כיוצא בהן דפטור. משום דיורד לא שכיחא בנשיא. ור"א [לא] אמר [אלא] בטומאת מקדש דיש בו כרת וחטאת (קבועה) [כבקבוע] מביא שעיר כדינו בכל המצות שבתורה. [*ותנא הכא חמשה לאשמעינן דכל המביא על עבירות הללו אינו מביא אלא קרבן עולה ויורד. ולא תימא סמי מכאן מקדש וקדשיו לאוקמי כר"א דאמר נשיא מביא [עליה] קרבן קבוע. ע"כ]:

הבא על השפחה ביאות הרבה כו'. פי' הר"ב דכתיב וכפר עליו וגו'. מאי אשר חטא לרבות חטאים הרבה. וז"ל הרמב"ם בפ"ט מה' שגגות. כיצד הבא על השפחה ביאות הרבה בזדון. או שבא עליה בשגגה ונודע לו. וחזר ובא עליה בשגגה ונודע לו. אפי' מאה פעמים במאה העלמות [דאי לא הויין. ידיעות בינתים. בשאר איסורין נמי אינו חייב אלא חטאת אחת. כדתנן בפ' דלקמן מ"ב והכי איתא בפ"ז דשבת דף ע"ב] מקריב אשם א' ומתכפר לו על הכל על הזדונות שבה ועל השגגות. ע"כ. ומ"ש הר"ב דכתיב והיא שפחה כו' כדדרשי בריש (פרקין) [פ"ק] מואל אשה. גמ' [לעיל דף ב']:

ונזיר שנטמא טומאות הרבה. כתב הר"ב כי צריכא לנטמא ביום השביעי וכו' והשתא סד"א כי נטמא תרי זימני בשביעי פי' לאחר שגלח וטבל ליחייב שתי קרבנות. שכיון שלא הביא קרבנותיו והוא כבר נטהר ראוי לכשיחזור ויתטמא שיביא קרבן על כל טומאה וטומאה. ומ"ש קמ"ל. דלענין קרבן לא מחייב אלא חד. וחד מיהא חייב. משום טומאה זו דטומאה אחריתי היא. הואיל וטבל בו ביום. כך פירש"י פ"ג דנזיר ד' י"ח

[ד"ה כגון]. ואין נראה כן מדבריו דמכילתין רפ"ק אבל כשנטמא טומאות הרבה ביום השמיני. שהוא ראוי להביא קרבנותיו. חייב קרבן על כל טומאה וטומאה. כל זמן שלא הביא קרבנותיו. ודעת הרמב"ם בזה. להלכה. תמצא לקמן בסמוך:

המקנא לאשתו. מביא מנחת שעורים אחת לכולן כשהוא משקה. רש"י:

ומצורע שנתנגע נגעים הרבה. פירש הר"ב כגון שנתנגע ונתרפא. נתנגע ונתרפא. ואיכא למידק אי הכא נמי כשהיה ראוי להביא קרבנותיו. אי מתחייב קרבן על כל נגע ונגע כמו בנזיר. והרמב"ם בפ"ה מהלכות מחוסרי כפרה כתב מצורע שנתנגע אחר שהביא אשמו צריך קרבן אחר לצרעת שנייה. וכן אם הביא אשמו ונתנגע. צריך קרבן על כל אחת ואחת. ע"כ. והיינו כדין הנזיר. דאיהו סבירא ליה הכי בנזיר. שאינו מתחייב בקרבן על כל טומאה וטומאה. אע"פ שבא לשעה הראויה לקרבן. אלא אם הביא חטאתו ונטמא. כמו שפסק בפ"ו מהלכות נזירות. וטעמא דפסק כחכמים [דנזיר די"ח] דפליגי אהאי תנא דסבר דבשעה הראויה לקרבן תליא. כמבואר שם בכסף משנה. ויראה לי שדין זה דמצורע למדו הרמב"ם מדין הנזיר. וזה טעם מרווח יותר. ממ"ש הכ"מ במצורע דדייק מהגמ' ע"ש. והשתא לתנא דאליביה מפרשינן למתני' דבשעה הראוי לקרבן תליא מלתא בנזיר. ה"ה במצורע. ועיין בפי' הר"ב במשנה י' פ"ד דנגעים:

הביא צפוריו. אותן שתי צפורים חיות אחת לשחיטה ואחת לשילוח. ולאו קרבן נינהו. רש"י:

רבי יהודה אומר עד שיביא את אשמו. כתב הר"ב ואין הלכה כר' יהודה. וכ"כ הרמב"ם בפירושו. ותמיהה לי דבפרק בתרא דנגעים משנה י"א שנויה ג"כ מחלוקת זו. ושם פסקו דהלכה כר"י וכן פסק בחבורו סוף הל' מחוסרי כפרה. והטעם מבואר דהתם שנויה ברישא דברי ר"ש. ור"ש ור"י הלכה כר"י. וא"ת ונסמוך אסתמא דהכא י"ל דאיכא למסמך טפי אפלוגתא דהתם דהוא בדוכתיה והכא אגב גררא הוא דמתני כך נ"ל. ושוב ראיתי בפי' הרמב"ם דנא"י שהוגה בכאן והנראה לי שהלכה כר"י:

משנה ד

[*]**האשה שילדה**. הר"ב העתיק שהפילה. אבל רש"י והרמב"ם העתיקו ג"כ שילדה]:

הפילה בתוך שמונים נקבה. כתב הר"ב ולהכי נקט נקבה. דבזכרים ליכא למימר הכי וכו'. וכ"כ רש"י. וכ"כ הרמב"ם בפ"ק סוף משנה ו'. וטעמא דאטו ברשיעי עסקינן. אבל בחבורו פ"א מה' מחוסרי כפרה. כתב היולדת טומטום ואנדרוגינוס והפילה נפל אחר מ' מיום לידתו הרי זו מביאה קרבן על נפל זה שמא זכר הוא הראשון וכו'. וכתב הכ"מ. וכי ברשיעי עסקינן. וי"ל שאפשר שיהיה הדבר בשגגה. ע"כ. ואני אומר שא"צ לכך. דאפשר

בהיתר גמור דעיברה באמבטי. כדאיתא בפ"ב דחגיגה דף ט"ו שמא באמבטי עיברה. ומתני' לא איירי בה. משום דמלתא דלא שכיחא הוא. [*ומ"ש הר"ב דכתיב זאת תורת היולדת מלמד וכו'. עיין בפירושו למשנה דלעיל]. ומ"ש הר"ב ת"ל זאת מפורש בספ"ק: [*רבי יהודה אומר וכו'. מ"ש הר"ב דהא עברו ימי טומאתו דראשון וכן לשון רש"י. ור"ל מה שאמו טמאה למקדש וקדשיו:

אלו מביאין. והרמב"ם גורס חמשה. וצ"ל לדידיה דלא גרס כן במשנה דלעיל. ויתכן שכן ג"כ אינו גורם במשנה א' וארבעה מביאין על הזדון כשגגה וגורס במשנה ב'. וכי הך דהכא]:

ועל בטוי שפתים. הא דאקדמיה שלא ככתוב כתבתי שם בהוריות:

כל העריות בנקבה. כל חטאת יחיד נקבה היא דהיינו כשבה או שעירה. רש"י:

לא השוה האשה לאיש במכות. כתב הר"ב כדכתיב בקרת תהיה היא במלקות מתהיה דייק כדאיתא בגמרא [דף י"א]:

ולא את האשה לאיש בקרבן. אימא הוא מעטיה קרא [ממלקות דכתיב תהיה] אבל היא תלקי ותייתי קרבן והביא את אשמו לה' כתיב. (ויקרא י"ט) גמ':

כל העריות עשה בהן המערה כגומר. כדתנן ברפ"ו דיבמות. ומ"ש הר"ב ובשפחה כו'. דש"ז כתיב בה. והא דכתיב לזרע באשת איש וכן בסוטה. מתרצים בגמרא דרפ"ו דיבמות דף נ"ה [ע"ב] דאשת איש פרט למשמש באבר מת א"נ פרט למשמש מתה סד"א לאחר מיתה נמי אקרי שארו ולחייב קמ"ל. דסוטה פרט לשקינא לה בנשיקה א"נ לשקינא לה דרך אברים. סד"א בקפידא דבעל תלה רחמנא. והא קא קפיד. קמ"ל:

שעשה בה את המזיד כשוגג. כדלעיל מתני' ב' וע"ש. ומה שפי' הר"ב אם שניהם מזידין וכו'. אבל אם היא שוגגת כו' שניהן פטורים דכתיב (שם) ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וגו'. מכדי עד הכא באיש קא משתעי קרא. נכתוב והביא את אשמו לה' ולבסוף לכתוב בקורת תהיה. אמאי כתב רחמנא ברישא בקורת תהיה. ולבסוף כתב והביא את אשמו לה'. ה"ק אם בקורת תהיה היא והביא את אשמו לה'. ואם לא תהיה בקורת. לא יביא הוא את אשמו. ומכאן מקשים על מה שכתב הרמב"ם בפירושו ריש מסכת שבת וז"ל. שאין בכל המצות שיש לנו מצוה יתחייב בה השוגג מלקות אלא שפחה חרופה בלבד שהוא לוקה אפי' על השוגג ע"כ. ורבים אומרים שהוא טעות. ואני אומר דהא ודאי שמ"ש שהוא לוקה יש ט"ס. וצ"ל שהיא לוקה. דהא מתני' היא לא השוה כו'. אבל ז"ש שהיא לוקה כשהיא שוגגת. לא קשיא כלל. דהא סתמא תנן החמיר בשפחה שעשה בה את המזיד כשוגג [ולעיל מתני' ב' מפרשים השוגג כמזיד]

אע"ג דמאשר חטא דמיניה ילפינן באיש הוא דכתיב. אית ליה להרמב"ם דה"ה לאשה. ויש לו ראיה מדאמרינן בגמ' והכא גדול נמי פטור מ"ט דמקשיין אהדדי. וכתבו הר"ב בסוף פירקין. ש"מ דגמרא סברה דהוקשו להדדי. והתוס' כתבו על זה דהלשון אינו מכוון דהאיש הוקש לאשה. ולא אשה לאיש. והרמב"ם סובר שהל' מכוון דכי היכי דהוקש איש לאשה הוקשה נמי אשה לאיש. ולענין זה לרבות שוגג כמזיד [והא דת"כ שהביאו התוס' דמחלקת בין קטן לקטנה. לא קשיא. דיליף ליה מקרא] והיינו דכתב הרמב"ם שהיא חייבת מלקות על השוגג כמו על המזיד. והא דהוקש איש לאשה היינו לענין שהיא אנוסה א"נ היא קטנה והוא גדול א"נ ער וישן. זו היא סברתו בפירושו. וידים מוכיחות הן מדסתם כאן במתני' ולא פירש כלום. ואילו היה דעתו כשחיבר הפירוש דהא דתנן המזיד כשוגג דלאו דוקא. אלא כשהיא שוגגת שניהם פטורים. לא הוה ליה לסתום אלא לפרש. ולא עוד אלא דבסוף פירקין כשהזכיר חלוקות שבין שפחה לשאר עריות כתב. וכבר נתבאר שאין בה הפרש בין שוגג למזיד. לכך נ"ל פשוט שזו [היא] דעתו כשחיבר הפי' לחייב אותה במלקות אע"פ שהיא שוגגת. אבל בחבורו ודאי שחזר בו כמבואר בדבריו פ"ג מהלכות אסורי ביאה ופרק ט' מהלכות שגגות. שהצריך שתהא היא מזידה:

משנה ה

חציה שפחה וחציה בת חורין. פירש הר"ב המאורסת לע"ע שהוא מותר בשפחה. כמ"ש במשנה ב' פ"ו דתמורה. ומ"ש כי לא חופשה. הא חופשה חייב ואי [אפשר] לומר שבועל שפחה משוחררת [פנויה] שיומת [*לפי שהיא פנויה כשאר הנשים אלא] לפי שהיא מקודשת ויש בה צד עבדות. שאילו נגמר פדיונה היתה אשת איש. ונהרגים שניהם. הרמב"ם [בפי']:

זו היא שפחה ודאית. ומאורסת לע"ע. דכתיב כי לא חופשה מכלל דהוא חופש. גמרא:

משנה ו

אחד גדול ואחד קטן כו'. כי הא דתנינן במשנה ד' ה' פ"ה דנדה:

הקטן פטור. כתב הר"ב ובשפחה אינו כן כו' דהא אתקוש להדדי. עמ"ש על זה במשנה ד':

השוגג בחטאת כו'. כתב הר"ב ושפחה חרופה כו' ואם הוא שוגג כו' וכ"ש אם הוא מזיד. דהא קרא כי כתיב במזיד כתיב. כמ"ש במשנה ב':

בהכרת. הה"א בחירק כמ"ש בריש חלה:

פרק ג

משנה א

אמרו לו. כתב הר"ב אפילו אחד א"ל כו' כדתנן [רפ"י דיבמות] האשה שהלך בעלה למ"ה ובאו וא"ל מת בעלך כו' דקיי"ל דאפילו בחד כו'. גמ'. ועמ"ש רפ"ח דנזיר גם במשנה ד' פ"ז דגיטין. ומ"ש הר"ב והוא שותק ואינו מכחישו. דת"ר או הודע אליו חטאתו. ולא שיודיעוהו אחרים. יכול אפילו אין מכחישן ת"ל או הודע אליו מ"מ. במאי עסקינן אילימא בתרין. תרין ואין מכחישן קרא בעי. אלא לאו בחד וקתני כי אין מכחישן מהימן ש"מ. גמרא. וכתבו התוס' [ד"ה אלא]. אבל אי מכחיש לא מהימן ור"ל על כרחין שאמר איני יודע דאי אמר בהדיא לא אכלתי פשיטא דפטור כדכתיב (דברים י"ט:ט"ו) לא יקום עד אחד באיש דנראה שאין עד א' קם רק לשבועה:

עד אומר אכל ועד אומר לא אכל. כתבו התוס' צריך לומר דמיירי שהעידו שניהם בבת אחת דאי בזה אחר זה. הא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד. הרי כאן שנים כו'. וכמ"ש הר"ב בספ"ו דסוטה:

מביא אשם תלוי. עמ"ש בר"פ דלקמן:

והוא אומר לא אכלתי פטור. וה"ה אם אמר איני יודע כמו שפירשנו. תוס':

שנים אומרים אכל והוא אומר לא אכלתי. בגמרא ריש פ"י דיבמות מייתי לה. וגרס פטור:

רבי מאיר מחייב. וא"ת היאך מחייב. והאמר לא אכלתי ובעל כרחיה לא יביא חטאת. כדאמרינן [ספ"ה דערכין] חייבי חטאות אין ממשכנין אותן. וי"ל דהתם מיירי כשאמר דלא ניחא ליה בכפרה אבל האי ניחא ליה בכפרה אלא שהוא סבר להיות פטור. ממשכנין אותו. תוס' [סוף ד"ה א"ד]:

מה אם ירצה לומר מזיד הייתי. השתא נמי מה שאמר לא אכלתי. כך ר"ל לא אכלתי שוגג אלא מזיד. והכי מתרצינן מלתיה דבהכי היה דעתו. ואע"ג דלא משוי איניש נפשיה רשיעא [כמ"ש הר"ב במשנה ט' פ"ב דיבמות] [היינו] לפסול נפשיה לא מהימן אבל אי אמר מזיד אכלתי חלב מהימן. דאותו מתכוין לטוב שאינו רוצה להביא חולין בעזרה. וא"ת ונשייליה אם היה דעתו לכך. וי"ל דאפילו הדר אמר הכי לא אכלתי שוגג אלא מזיד. כיון שלא אמר כך באותה שעה מחייב ר"מ. והכי איתא בת"כ אומר ר"מ. אם בתחילה אומר מזיד הייתי שומעין לו. אבל אם היה דן עמהם כל היום. שאומר לא אכלתי ולא אמר יותר. ואפילו אומר אח"כ לא אכלתי שוגג אלא מזיד חייב. תוס'. ועספ"ה דטהרות ומ"ש שם:

משנה ב

שאם אכל כחצי זית כו'. ולא היתה לו ידיעה בינתים דיש ידיעה לחצי שיעור כחכמים [בסוף] פי"ב דשבת. ומ"ש הר"ב לפי שאין תמחויין מחלקים עיין במ"ט:

משנה ג

וכמה ישהה האוכלן. עמ"ש ברפ"ג דפסחים ובמ"ז פ"י דזבחים:

פרס. כתב הר"ב ד' ביצים. כך פירשו רבותי. ורמב"ם אומר שהוא שלשה ביצים ופלוגתא דתנאי הוא במ"ב פ"ח דערובין ושם פסק הר"ב כהרמב"ם. ועיין עוד מ"ש שם:

אכל אוכלים טמאים כו'. עיין פ"ב דטהרות:

ונכנס למקדש. פירש ועבד עבודה אבל בכניסה בלא עבודה לא מחייב. וה"פ בת"כ. תוס'. ואשתמיטתיה מהכ"מ כשדקדק כך מדברי הרמב"ם ברישׁ ה' ביאת המקדש. ולא כתב שכ"כ ג"כ התוס' מהת"כ. ומ"מ להרמב"ם יש איסור אף בלא עבודה. גם כתב מהת"כ דאף מן המזבח ולפנים יש איסור שתויי יין. ומ"ש הר"ב חייב כרת לא דק. דאין בו אלא חיוב מיתה. וכמ"ש הר"ב בעצמו בספ"ט דסנהדרין:

ר"א אם הפסיק בה כו'. כתב הר"ב והלכה כר"א. גמ':

משנה ד

ארבע חטאות. פירש הר"ב וחד משום יוה"כ כגון שאכל כוליא בחלבה. א"נ דמלייה בתמרי. דלא מחייב ביוה"כ. אלא על ככותבות. גמ'. וכתבו התוס' [ד"ה ארבע חטאות]. וא"ת אמאי לא חשיב חמשה. כגון נשבע שלא יאכלנה ואכלה [שחייב בקרבן עולה ויורד] וי"ל מידי דאיתיה בשאלה לא קתני. ומוקדשין דתני. אע"ג דהוו בשאלה מ"מ השתא שנשחטו ונזרק דמן כהלכתא ליתא בשאלה אבל ליכא למימר דאיירי בבכור שהרי קאמר בגמ' דף י"ד. אקדשיה מגו דאתוסף בה איסור וכו' ואי הוה מיירי בבכור לא הוה אומר אקדשיה. שהרי קדש בפטר רחם ע"כ. עיין ספ"ח דערכין. ומ"ש הר"ב אתסר נמי בחלב. פי' בחלב זה דמוקדשים. ומ"ש והיינו אסור כולל. ואפילו לר"ש דבמשנה ד' פ"ג דשבועות דלית ליה אסור כולל כמו שאכתוב כן בס"ד בסוף פ"ה. ומ"ש ולגבוה שרי. וא"נ מוקדשים יש בהם לכהנים ואינהו נמי כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו [*ומיהו הכא בחלב. דאינו אלא לגבוה]:

ואשם אחד. עמ"ש בספ"ה:

אם היתה שבת והוציאו. לשון הר"ב והוציאו בפיו. וכ"ה בנ"א. אבל מלשון התוס' נראה דל"ג בהדיא בפיו ואפשר דגם הר"ב לא גרס ליה במשנה. אלא מפרש לה הכי דבפיו הוציאו וכדכתבו התוס'. ומ"ש כשהיה אוכלו דאל"ה אין דרך הוצאה בכך כדתנן במשנה

ג' פרק י' דשבת. אבל כשאוכלו כך כיון דקא מכוון [לאוכלו בהליכתו] מחשבתו משויא ליה מקום. גמ' ספי"א דשבת. וכתבו שם התוס'. דאע"ג דפיו למעלה מי' [שהוא מקום פטור כדפירש הר"ב שם ר"פ] ואינה רחבה ד' בטל הוא אגב ר"ה ועוד דמעביר למעלה מי' כלמטה וחשיב מונח בר"ה. ע"כ. [*והא דמעביר כו' ילפינן לה ממשא בני קהת בפ' המצניע (שבת דף צ"ב)]:

חייב. כתב הר"ב בגמרא מפרש אם היה יוה"כ שחל להיות בשבת חייב שתים כו'. וכשם שערוב והוצאה לשבת כו'. פי' התוס' נתערבה הוצאה עם שאר מלאכות. ע"כ. והוא פי' דחוק מאד כ"ש דלישנא דוהוצאה לא דייק כלל לפירוש זה. ובגמ' יומא פ"ו דף ס"ו [ע"ב]. כתב רש"י ערוב כדי נסבה אלא דהא בהא תליא דלא תקינו חכמים ערובי חצרות אלא בשביל איסור הוצאה. שגזרו מרשות לרשות. גזירה משום הוצאה מרה"י לרה"ר ע"כ:

משנה ה

ואשת אחיו. פי' הר"ב שנשאת לו קודם לכן ומת. וה"ה אם גירשה כדלקמן. וחד מתרתי נסיב. ומ"ש הר"ב ואע"פ שהיא ממזרת כו' קדושין תופסים כו' א"נ אם היו אחי אביה ממזרים כו' וכ"כ הרמב"ם [בפי']. אבל התוס' כתבו וז"ל וא"ת והא ממזרת היא. וא"כ היאך אסורה לאחיו משום אשת אח איך חל איסור אשת אח על איסור ממזרת. וי"ל דמיירי דאחיו נמי ממזר. וא"כ ליכא איסור ממזרת [דהוא] עצמו כמו כן ממזר. [ועי"ל] איסור חמור חל שפיר על איסור קל. ע"כ. ותרוצא בתרא אין נראה מדברי הרמב"ם והר"ב. וא"כ קשה קושיית התוס' לפירוש קמא שכתבו דטעמא משום דקדושין תופסים. ויראה לי די"ל דאע"ג דזה שנשאה וגם זה עצמו אינם ממזרים. אבל מיירי שיש כאן אח שהוא ג"כ ממזר שהיתה מותרת לו ועכשיו כשנשאה זה נאסרת על אותו האח. משום אשת אח. ובמגו נאסרה ג"כ על זה. ולשון הרמב"ם דייק הכי דכתב וז"ל והבת הזו אפשר לה להנשא לכל א' מאחי ראובן. שאע"פ שהיא ממזרת כבר ידעת שקדושין תופסים בחייבי לאוין ואפשר שהיו אחי ראובן ממזרים ותהיה הבת מותרת להם לכתחלה. הרי בשעה שנשאה שמעון. ד"מ. נאסרה על כל האחים שהיתה מותרת להם מגו וכו'. ע"כ. הניח בתחלה שממזרת אע"פ שאסורה לבא בקהל הקדושין תופסין בה ונעשית אשתו. ואח"כ אמר שאפשר שיהיו אחי ראובן ממזרים ואז כשיהיה הנדון כך. נאסרה עליהם עכשיו בנישואי שמעון ואע"פ שהוא אינו ממזר. משום דקדושין תופסין ונעשים עליהם אשת אח. ולא דק הר"ב במ"ש א"נ ומחלק לעשות בזה שני פרושים. כי אין הדבר אמור בלשון הרמב"ם. אלא שיהא פירוש א' והא בלא הא לא סגי:

ואשת איש. לשון הר"ב הויא לה א"א. כלומר שמת זה ונשאת לאחר וכן ל' הרמב"ם בהדיא. גם במתני' דלקמן כתב הר"ב כן בהדיא. ובחנם נדחקו לפרש כן דהא איסור אשת איש חייל בבת אחת עם אסור אשת אחי אביו כמו בתו ואחותו. וכן לקמן באם [עבר] הזקן. פי' הרמב"ם. דאיסור אשת אב ואסור אשת איש הם שני איסורים הבאים כאחד. וע"ש לקמן:

הבא על בת בתו. הקשה רבינו ברוך [בתוס' ד"ה הבא] אמאי לא חשיב בהדייהו בת בנה כגון שניסת בתו לבן אשתו וילדה לו בת דהויא בת [בתו] ובת בנה בבת אחת וגם בסיפא קשה אמאי לא תני [בת] בנה ובת *) [בתו] דמשכחת לה ביעקב שנשא רחל ולאה שאינם אחיות ויש לה בן לרחל מאדם אחר ונשא בת לאה שהיתה לה מיעקב וילדה בת לאה בת. ובא יעקב עליה. הרי היא בת בן אשתו ובת בתו. [ולפי] מה שפירש לקמן דמתני' לא מיירי רק באיסור מוסיף ניחא שפיר. ע"כ. והיינו בבבא זו ודבתרה. אבל בבבא הקודמת הא תנן בתו ואחותו דאסורי בת אחת. ועוד עיין לקמן:

וכלתו. לשון הר"ב כגון שנשאה בנו. וז"ל הרמב"ם. נשא אותה בנו נאסרה על יתר אחיו איתוסף בה נמי ליעקב איסור כלתו. ע"כ. ועיין לקמן בדבור רי"א אם עבר הזקן:

ואחות אשתו. פירש הר"ב שהיה נשוי את בת חתנו. שהיא אחות בת בתו מן האב. כגון שהיתה לו בת מאשה אחרת ונשאה זה האב חמיו של בעל בתו וכשבא זה על [אחות] בתו של חותנו. שהיא לו בת בתו היתה אחות אשתו. רש"י. ומסיימי התוס' וחיילא אסור אחות אשתו באסור כולל מיגו דמתסר בשאר אחיות משום אחות אשה אתסר נמי בבת דינה. משום אחות אשה. וכתבו עוד דאומר הר"י דלא גרס ליה דא"כ שבע הוו. ואדתני לעיל שש. ליתני שבע. וא"ת וליתני שבע. י"ל דלא נחית למתני במתני' רק איסור מוסיף. וא"ת מ"מ אמאי לא תני אחות אשתו ובבת אחת. כגון שיעקב נשא [בת איש ואותו האיש נשא] דינה בת יעקב [מאשה אחרת] וילדה לו בת השתא הויא אותה בת של דינה בת בתו של יעקב ואחות אשתו וי"ל דבאיסורא שחל ע"י קדושין לא תנא. אלא אותה שחל האיסור מיד בשעת קדושין. והשתא מיד שנשא יעקב בת האיש לא היה שום איסור עד שנולדה [בת] דינה מאותו האיש אז חל איסור אחות אשתו עם איסור בת בתו. ע"כ. ולרווחא דמלתא תירצו כך. דהא לעיל תירצו. דאפילו באסור בת אחת נמי לא מיירי. ומ"מ הרמב"ם גריס ליה נמי לאחות אשתו. ומפרש לה באיסור בת אחת. וכתב שיהא חייב שבע חטאות ובדר"י שמונה חטאות ומעתה לא קשיא קושיית התוס' דאדתני שש לתני שבע. דאה"נ דתני שבע אלא דמוסיף והולך מעיקרא תני שש והדר שבע ור"י מוסיף שמונה. והא לא קשיא אמאי לא תנן בהדיא מספר שבע דממילא

משמע כשתעמוד למנין. והתנה עוד הרמב"ם שתהיה אשתו קיימת. וזה פשוט. שאין איסור אחות אשה לאחר מיתה כדכתיב בחייה. ולענין קושיית התוס' דלעיל בשם רבינו ברוך. י"ל דכיון דאשכח ליה שבע. כך לי בכגון ההיא דתני לה בכגון ההיא דה"מ למתני ולמחשב נמי בת בנה ולית קפידא. ולמתני תרתי גווני ודאי דלא קשיא דלא נ"מ מידי דלא בעי לאשמעינן. אלא דמשכחת להו שבע. והא דבמתני' דלקמן הדר ותני שבע איידי דר"י בן נורי:

רבי יוסי אומר אם עבר הזקן ונשאה חייב עליה משום אשת האב. [עיין במשנה ד' פ"ט דסנהדרין] כתב הר"ב. וא"ת ומאי איסור מוסיף איכא כו'. הא מלתא בעו לה בגמ' ותירצו כגון דאיכא ברא לסבא. ותמיהני דכי נמי לית ליה ברא. ואית ליה אחי. איכא מגו. דמיגו דאתסרה לגבי אחי משום אשת אח אתוסף נמי לגבי זה איסור אשת אב. דהא גבי כלתו אין כאן מגו אלא בכהאי גוונא. וכמו שכתבתי שם בשם הרמב"ם. וכי תימא דאין ה"נ אלא דנקט מיגו רווחא טפי. דמ"מ קשיא מאי קבעי לה בגמרא. דהא כולהו מתני' מיירי בכה"ג במגו דאחין. וכי היכי דאינך מיירי בדאיכא אחין. ה"נ דכוותה. ומאי קא בעי לה. והרמב"ם בפירושו יש לו גירסא אחרת. כגון דאתיליד לו בן קטן לזקן. וכתב שהוא מאמר קשה להבין. ופירשו דלכשיגדיל חל עליו איסור אשת אחי אביו ואיסור אשת אביו בבת אחת ומגו כו' ובודאי שעם פירושו אכתי קשיא למאי נ"מ מצריכים שיהא בן קטן. ובנא"י כתוב וז"ל והקרוב אצלי שהדבר הזה פירוש ואולי הוא לרבנן סבוראי. וכבר טרחנו פעמים בביאור זה המאמר. והוא אצלי כולו חטא. אבל האמת שיאמר הואיל ואתוסף בשרה אשת אח לגבי אחי יצחק כולם. אתוסף נמי ליעקב איסור זאת האשה והיא איסור אשת אביו. וזהו הדעת האמתי ההולך על העיקרים. ע"כ. וכן כתב בחבורו פ"ד מהל' שגגות. ומ"מ כתב שם גם בפירושו בנא"י שכל אלו שתאסר הערוה זו עליהן באיסור מוסיף. צריך שיהיו האנשים האחרים מצויין בעולם כדי שתאסר עליהם. ומתוך שתאסר עליהם יתוסף איסור אחר לזה. אבל אם אינם מצויין אין אומרים הואיל אם היה כו'. וכתב הכסף משנה שנלמד מדתירצו בגמ'. כגון דאיכא ברא לסבא. ע"כ. ולא קשיא דהא הרמב"ם דחאו לפירוש זה שם בחבורו. דע"כ לא דחאו אלא דלא אצטריך ליה אבל מ"מ הואיל ונפק מפומייהו דרבנן סבוראי שמעינן דסברא זו אית להו לרבנן סבוראי. שצריך שיהיו הנאסרים מצויין בעולם ומסברא ?זו לא בעי למדחי:

משום אשת האב. לשון הרמב"ם דאתוסף בה [איסור] אשת אב ואיסור א"א והם שני איסורים הבאים כאחד בין שהיה הזקן חי או מת. כמו שנתבאר בשביעי מסנהדרין כשאומר הבא על אשת אב חייב משום אשת אב ומשום אשת איש בין בחיי אביו בין

לאחר מיתת אביו. עכ"ל. וכל זה מבין שהיה הזקן חי כו' נמחק בנא"י ואח"כ כשכתב שגג בה יעקב מוגה בחיי יצחק. וכן כתב בחבורו פ"ד מהלכות שגגות. וכן עיקר. דכיון דנתחייב איסור א"א מחמת נישואי הזקן צריך שיהא הוא בחיים דאין איסור א"א לאחר מיתה. וההיא דסנהדרין משום אשת אב נקט לאחר מיתה. וכמ"ש שם בשם רש"י. וכן מבואר עוד בחיבורו ריש פ"ה מהלכות אסורי ביאה:

משנה ו

משום חמותו וכלתו ואחות אשתו. אע"ג דאיסור אחות אשתו קדים לאיסור כלתו אפ"ה סמיך כלתו לחמותו. משום דדמיין דלזו אסור שהיא חמותו. ולזו אסור שהיא חמיה:

משנה ז

הבא על אחותו כו'. כתב הר"ב ומשכחת לה כו'. ובא הבן על אחותו לשון הרמב"ם ובא אותו הבן על הבת האחרת היא אחותו מאביו ואחות אמו מן האב ומן האם ואחות אביו מאמו:

משנה ח

בסירה. פירש הר"ב בקוץ. וכן פירש"י והוא לשון עברי כקול הסירים (קהלת ז') וכן מבור הסירה כמדרשם ז"ל:

ורואין אנו שהדברים ק"ו. ובפ"ט דחולין משנה ז' ילפינן לה מקרא. דכתיב כי יפול עד שיפול. ולא דטרח קרא למכתב מלתא דאתיא בק"ו. שהרי כתבתי שם דעיקר קרא למיתה עושה נפול. ואבר מדולדל. ממילא משמע:

משנה ט

בחמשת תמחויים כו' שהוא חייב על כל אחת ואחת. פירש הר"ב דתמחויין מחלקין. ובמתני' ב' דפירש הר"ב דאין תמחויים מחלקין. אתיא נמי כרבי יהושע. דהכא דאמר מחלקין לחומרא הוא דאמר. אבל התם לקולא. ולא אמר. גמ' דלעיל [דף י"ב]. ובסוף מתני' פסק הר"ב דאינן מחלקין בין להקל בין להחמיר. וכ"כ הרמב"ם בפירושו ובחבורו רפ"ו מהל' שגגות. וכתב הכ"מ דמשמע דר"ע פליג אדר"י וצריך טעם למה פסק כר' עקיבא דתלמידיה הוא. ע"כ. ולי משום הא לא איריא דהא בנותר פסק נמי כר"ע. וכתב הכ"מ דטעמא משום דר"י שתק על תשובתו. וה"נ לת"ק היתה תשובת ר"ע ג"כ שלא ללמוד ממעילה. אבל הא קשיא לי שדקדקתי בה' מעילה ולא מצאתי שפסק דתמחויין מחלקים. ובמעילה גופה. לא שמענו לר"ע שיחלוק:

ואת המהנה כנהנה. וה"ה דמצי למימר הנהנה כאוכל. משא"כ בנותר. אלא אגב דנקט מאכיל כאוכל קאמר מהנה כנהנה. תוס':

משנה י

העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה. פי' הר"ב דר"ע תרתי בעי מיניה כו' ולא קבלה מיניה. ועיין ברפ"ז דשבת:

אמר לו חייב על כל אחת ואחת. פי' הר"ב פשט ליה אתרוייהו לחומרא. ואע"ג דמנדה לא מצי למפשט ליה אלא חדא. דהא בנדה ליכא תולדות. רש"י:

[*והנדה מוזהרת עליו. פי' הר"ב. דכתיב ונכרתו שניהם. וכן פירש"י. וקשיא לי דפסוק זה על העונש נאמר ועדיין אזהרה לא שמענו. וכדלקמן בבהמה. אלא ה"ל לפרש כדפירש"י בחומש פרשת אחרי [מות] בפסוק לא תקרבו לגלות ערוה. להזהיר הנקבה כזכר. לכך נאמר לשון רבים]:

אמר לי הבא על הבהמה יוכיח. שאע"פ שהיא נענשת. כדכתיב (ויקרא כ':ט"ו) ואת הבהמה תהרוגו. אינה מוזהרת:

פרק ד

משנה א

ספק אכל ספק לא אכל. כתב הר"ב וה"ד כגון חלב ושומן לפניו וכו'. דיש כאן איסור קבוע. מסברא בעלמא אמר הכי רב נחמן. אע"ג דרבא דריש ליה מקרא. דמצות כתיב ומצוות קרינן ויש אם למקרא. וכבר הניח זה הכ"מ בפ"ח מהל' שגגות בצ"ע על הרמב"ם. דתפס ג"כ לטעמא דר"נ והא רבא בתרא הוא. ולי נראה דמשום הא לא איריא דכיון דגמ' קבע לרב נחמן אחר רבא ודאי דהיינו טעמא דמשום דס"ל לגמרא. דהלכתא כרב נחמן [*וסברא אלימתא היא. שכן ראיתי שכתב הרא"ש כיוצא בה בפ"ק דב"ק סי' ה'. גבי אמר רב הונא או כסף או מיטב] אבל הא קשיא לי דקודם רבא קאמרה סתמא דגמרא טעמא דיש אם למקרא. וא"כ תקשה סתמא דגמ' אהדדי. אלא ודאי סתמא דגמרא סבירא ליה דטעמא דיש אם למקרא כדאמר סתמא דגמרא בהדיא. והיינו נמי טעמא דקבע לדרבא קודם רב נחמן. משום דאיהו קאמר נמי כסתמא דגמ'. וזהו מה שצ"ע כיון דנראה דהכי סברה סתמא דגמרא. ומ"מ נ"ל ליישב דעת הרמב"ם והר"ב משום דקא חזינן בפרק דלקמן דר"ע ור' יוסי סברי על כרחין טעמא דאקבע איסורא. דהא מחייבי לשני שאכל השנייה אע"ג דבעידנא דאכל ליכא מצוות. וכמ"ש שם מ"ד. מש"ה פסקי לדרב נחמן. ודתנן בר"פ דלעיל עד אומר אכל [כו']. מביא אשם תלוי. פי' הראב"ד בפ"ח מה' שגגות. בכגון שיאמר העד חתיכה של חלב שהיתה עם השומן אכלת ואחד אמר לא אכל אלא השומן ע"כ. והכ"מ כתב דשפיר מיירי אקבע איסורא ע"פ עד אחד. אע"פ שאין שם אלא

חתיכה [אחת]. ע"כ. והא דכתב הר"ב בספ"ב דיבמות בע"א שהעיד לאשה שמת בעלה וכנסה דלא יוציא. וכתבתי שם דמיירי שהיא אומרת ג"כ ברי לי שמת דאל"ה הויא באשם תלוי. התם נמי אקבע איסורא שהיא בחזקת אשת איש. א"נ התם לאו אשם תלוי ממש קאמר. אלא כלומר באיסור אשם תלוי. תוס' פ"ב דכתובות דף כ"ב. ומ"ש הר"ב אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת כו' פטור דלא אקבע איסורא. מקשה בגמ' דתנן במ"ב פ"ד דיבמות ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון יוציא כו' וחייבים באשם תלוי. ומשני דהא מני ר"א היא. דאמר כוי חייבים עליו אשם תלוי. דלא בעי קביעותא לאיסורא. ואשתמיטתיה להכ"מ בפ"ח מהלכות שגגות. דמשני לה מדנפשיה דצ"ל דאתיא כמ"ד א"צ איסור קבוע. והרי תלמוד ערוך הוא. ותו בגמ' דהא דתנן במ"ב פ"ב דנדה. נמצא על שלה לאחר זמן פטורין מקרבן. דהיינו מחטאת. אבל חייבים באשם תלוי. כדפירש שם הר"ב. דההיא נמי ר"א היא דלא בעי קביעותא לאיסורא. ולפי מ"ש לעיל דנראה דסתמא דגמרא סברה דטעמא משום דיש אם למקרא מתרצים בגמרא להנהו מתני' נמי דכר"א ודס"ל יש אם למסורת מצות כתיב. חדא משמע. וקשיא לי דהכא אמרינן דר"א ס"ל יש אם למסורת. ובמ"ח פ"ח דתרומות. דתנן דר"א ס"ל תרומה תלויה בעי שימור. ופירש הר"ב דס"ל יש אם למקרא. ואע"ג דהתם רבי יהושע פליג עמיה. והתוס' דף י"ח בד"ה באנו למחלוקת ר"א וחכמים. כתבו דהך ר"א. לאו היינו ר"א בר פלוגתיה דר' יהושע. לרש"י ליתא. גם מסקנת דבריהם אינם מובנים לי. ומצאתי בפ"ה דבכורות דף ל"ד דהכי א"ר יהודה אמר שמואל וכן אמר ר"ל וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה. דזהו טעמא של ר"א. ורמינן עליה מפלוגתא דר"א ור"ע בפסוק בבגדו בה דגבי אמה העבריה דמוכח מינה דס"ל לר"א דיש אם למסורת ומשני אלא טעמא דר"א דתרומה תלויה נמי ראויה היא שמא יבא אליהו ויטהרנה. אך ראיתי ג"כ לרש"י דנסיב ליה לטעמא דיש אם למקרא דמש"ה מחייב ר"א שימור בתרומה תלויה. בפ"ק דפסחים דף ט"ו והראה מקום אמסכת בכורות [פרק כל פסולי המוקדשים] [דף ל"ד] דהתם מפרש לה הכין. ולכן נראה בעיני דמשום דאמוראי קמאי טובא קאמרי האי טעמא נסבינן ליה. אע"ג דבגמ' אדחי ממאי דשמעינן לר"א גבי בבגדו בה. דשמא יש להנהו אמוראי תרוצא אחרינא. א"נ דהוו יודעין דההיא ברייתא דבבגדו בה משבשתא היא. והרי כתב רש"י שם בבכורות שיש שמשבשין השמועה במס' קדושין בההיא דבגדו בה וגורסים ר"א סבר יש אם למקרא כו' וטעות היא בידם. דא"כ מאי מקשה הכא בבכורות ע"כ. ויכולני לומר דהנהו דמשבשין הספרים לאו בשבוש הוא. אלא היה בידם שיטה מוחלפת. ומטעם הנהו אמוראי קמאי. ואף רש"י במסכת פסחים דנסיב לדרשא דאמוראי. הכי ס"ל. והדר ביה ממאי דכתב

בבכורות שהוא טעות. ומעתה גם הר"ב במסכת תרומות נתכוין כהלכה על שפירש כן. וא"ת ואכתי תקשה לכולהו אמוראי מדהכא דשמעינן ליה לר"א דס"ל יש אם למסורת. י"ל כמ"ש בשם התוס' בפ"ק דמסכת סוכה משנה ב' דהיכא דמקרא ומסורת לא מכחשי אהדדי. ס"ל נמי יש אם למסורת. דלא לחנם נכתב המסורת וה"נ אפשר לקיים שניהם שבא המקרא דמצוות קרינן. לחייב בשני מצוות דהיינו שתי חתיכות. והמסורת בא לחייב על כל מצוה אחת. ואע"ג דהתוס' שם בפ"ק דסוכה דף ו' כתבו דליכא למימר הכי בהך דמצוות. בפ"ק דסנהדרין דף ד' סתמו וכתבו כן. ונ"ל ראיה מדלא מקשה הגמ' דבכורות מהך דהכא. כמו דמקשה מההוא דבבגדו בה. אלא דהכא איכא למדחי משום דלא מכחשי אהדדי. ואע"ג דהתם נמי ר"ש דריש לתרווייהו. הא אשכחן לר"ע דלא דריש אלא חד וכבר הוקשה זה להתוס' דסוכה ודסנהדרין בההוא דר"ע ור"ש ואין להאריך בזה. אך עלה בידי דל"ק על פי' הר"ב דמסכת תרומות:

ואפילו אכל ספק יש בו כשיעור ספק אין בו. צ"ל דמיירי שיש שתי חתיכות לפניו ובשתיהן כשיעור [ואכל מאחת מהן כזית ומסופק אי הוי כזית שלם או פחות מעט] ואשמעינן דאפילו בספק ספיקא מייתי אשם תלוי. שהרי אמרינן לקמן בגמ' וכו'. (וגם) [וגבי] שבת ויום חול נמי מצינו למשכח שתי חתיכות. כגון שעשה מלאכה בין השמשות דספק יום או לילה וגם איקבע איסורא פירש שעשה מלאכה בבין השמשות קרוב למוצאי שבת דאקבע איסורא כל היום. כ"כ התוס'. אבל מפשט דברי הרמב"ם פ"ח מה' שגגות. אין נראה שסובר כן:

משנה ב

ואין ידוע. עיין רפ"ג:

[*שגג [כו'] **שבת ויוה"כ וכו'**. עמ"ש בס"ד במשנה ה' פ"ה דסוכה]:

רבי אליעזר מחייב חטאת. פירש הר"ב ממ"נ אם חלב אכל כו'. גמ'. אע"ג דלענין טומאת מקדש וקדשיו לא ס"ל ר"א הכי. כדפי' הר"ב בספ"ב דשבועות.

ורבי יהושע פוטר. כתב הר"ב דגבי חטאת כתיב אשר חטא בה כו' ור"א מיבעי ליה פרט למתעסק כו'. כיון דלא נתכוין לחתיכה דאיסורא. וכתבו התוס' וא"ת שוגג נמי דכל התורה כולה לא מתכוין לאיסור. וי"ל בכל התורה כולה כשאמר מותר הוא בשוגג בדבר שידוע לנו שהוא איסור אבל הכא מתכוין לדבר שהוא היתר לכ"ע אם היה כפי מה שהוא סבור. ולכך פטור משום דהוי מתעסק. ע"כ. ומ"ש הר"ב ודוקא מתעסק במלאכת שבת הוא דפטור דמלאכת מחשבת אסרה תורה. [עיין במשנה דלקמן עד היכן פטרינן]. הכי איתא בגמ'. מתעסק דמאי אי דחלבים כו' האמר רב נחמן אמר שמואל המתעסק בחלבים

כו'. המתעסק בשבת פטור דמלאכת מחשבת כו'. משכחת לה כגון שנתכוין לחתוך את התלוש וכו'. וכתב רש"י וקשיא דלמאי אצטריך בה. דממלאכת מחשבת מצי למילף. ונ"ל דר"א לא משמע ליה ההיא דרשא. ולא מייתי דרב נחמן. אלא משום דאמר בהדיא דמתעסק בשבת פטור. ור' יהושע דדריש אשר חטא בה. עד שיוודע לך [במה חטא]. איהו דריש מלאכת מחשבת אסרה תורה. ע"כ כלומר דהא דאמרינן משכחת לה כגון כו'. לאו שינויא הוא דלהכי אצטריך בה ולא נפקא לן ממלאכת מחשבת. אלא דמאן דס"ל מלאכת מחשבת לא אצטריך בה. ומאן דדריש בה לא ס"ל מלאכת מחשבת. אלא דגמרא מהדר לפרושי היכי משכחת לה בין למר בין למר. ותמיהני דהיכן מצינו למימר הכי. והא אליבא דר' יהושע משני מתני' דסוף פרקין בה פרט למתעסק. וכן קשיא להר"ב דקאי בדר"א ופירש דמלאכת מחשבת. דליתא אלא לר"י. והתוס' פ"ז דשבת דף ע"ב פירשו בשם ר"ת. וכ"כ בפ"ז דסנהדרין דף ס"ב. דממלאכת מחשבת שמעינן לנתכוין לחתוך מחובר זה. וחתך מחובר אחר דפטור דלא נעשית מחשבתו. אבל נתכוין לחתוך התלוש וחתך מחובר. מיירי שחותך אותו דבר שרצה לחתוך ונמצא שהיה מחובר דנתקיימה מחשבתו. אלא שלא היה יודע שהוא מחובר. ולהכי אצטריך בה. ודלא מייתי הא דרב נחמן. אלא משום חלבים ועריות. דלא מתוקם ביה קרא. ע"כ. והשתא בין לר"א בין לר"י אצטריך דרשא דמלאכת מחשבת. וכן דרשא דבה נמי לענין לחתוך בתלוש כו'. ומ"מ קשיא להר"ב. דאע"ג דהשתא מלאכת מחשבת לר"א נמי אית ליה. מ"מ לא דק לכתבו אנתכוין לחתוך את התלוש כו'. דביה לא הוה מהאי טעמא:

אמר ר' יוסי לא נחלקו כו' שאני אומר מקצת מלאכה כו'. גמ'. ולרבי יוסי גמר מלאכה לר"א פטור הא שמעינא ליה דמחייב. דתנן [ברפי"ג דשבת] ר"א אומר האורג ג' חוטין בתחלה ואחד על הארוג חייב. א"ר יוסף [רבי יוסי] אליבא דר"א הכי מתני ר"א אומר האורג ג' חוטין בתחלה ושנים על האריג חייב פירש"י שנים על האריג כל השיעור הוא זה. ובתחלה היינו טעמא דבעי ג'. משום דסתרי. דשנים אינם מתקיימים. אבל הכא איכא למימר חציו היום וחציו למחר:

משנה ג

שרבי אליעזר מחייב חטאת. ור"י פוטר. דבה דכתיב בקרא. בין אידיעה בין אחטאת היא. לר' יהושע. עד שיתכוין לחטא בה ולעת הידיעה ידע במה חטא. ולר"א. כיון שנתכוין לדבר שיש בו חטא ולעת ידיעה נודע לו שחטא כך פירש"י. ומשמע דס"ל דאף לר"י בה פרט למתעסק. וכדתנן לקמן ותיובתא מדידיה אדידיה. דלעיל כתבתי בשמו. דלא פי' כך:

א"כ למה נאמר אשר חטא בה. פי' הר"ב סתם מתני' מתמה על תמיהתו של ר"ש א"כ דלא פטר ביה רבי יהושע כו'. המ"ל ולטעמיך. ולר"א למה נאמר בה. דהא איהו לית ליה דרשא דעד שיודע כו':

פרק ה

משנה א

דם שחיטה בבהמה בחיה ובעופות. שנאמר (ויקרא ז':כ"ו) וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם. לעוף ולבהמה. וחיה בכלל בהמה כדילפינן בפ"ד דחולין דף ע"א שנאמר (דברים י"ד:ד') זאת הבהמה אשר תאכלו שור וגו'. איל וצבי וגו':

בין טמאים ובין טהורים. ילפינן בגמ'. בכלל ופרט וכלל. לכל מיני בהמה חיה ועוף. אף לטמאים כדפי' התוס':

דם נחירה. ודם עיקור. וה"נ נשנו במשנה ה' פ"ז דב"ק. ובמשנה ג' פ"ה דחולין. ופירשן הר"ב נחירה שתוחב הסכין בנחיריו וחותך. ועקירה שעוקר הסימנים [*ממקום חיבורן וכתבו התוס'. אבל קשה כיון שאינה מתה ע"י כך והל"מ שהיא פסולה. אבל טריפה אינה [שכ"כ התוס' בפ"ק דחולין דף ט'. דהלכות גדולות מפרש לעיקור של ה' הלכות שחיטה ששוחט לאחר שנעקרו הסימנים ובענין שלא נטרפה הבהמה בכך] א"כ דמה אינו בכרת שאין הנשמה יוצאה בו לכך] צ"ל דם משחיטה שהיתה לאחר עיקור ע"כ. אבל לדברי הרמב"ן שכתב בטי"ד סי' כ"ד. לא קשיא כלל [*שמפרש דעיקור. היינו שנעקרו הסימנים כולם או רובם בדבר שעושה אותה טריפה. והל"מ] שאם אירע לו כן בשעת שחיטה. משהתחיל בסימנים שתהא נבלה. לפי שכיון שנשמטה באותה שעה אי אפשר שתשחט בהכשר שמחמת העיקור מתנדנדים הסימנים. לפי זה מיירי הכא בנעקרו הסימנים עד שנעשית טרפה ושחטן. ולפי מה שדקדקתי שם בחולין דמעקר דהתם מעקר ממש ולא כעיקור דשחיטה מעיקרא לאו קושיא [*שכן פירושו גם בכאן. ולאו בעיקור דהל' שחיטה כלל. ועיין עוד שם]:

ודם הקזה שהנפש יוצאה בו. לשון הר"ב כל זמן שהוא מקלח דהיינו האמצעי. יצא ראשון שבתחלת ההקזה ואחרון לאחר שכלה כו' וז"ל רש"י [*בתחלה שחור. ואח"כ יוצא אדום] ושתיהן בשתיתה בלא קילוח ברחוק. ואח"כ מקלח. ובסוף כשהדם מתמעט שותת ויורד בסמוך. [*וכתב הרמב"ם והואיל ונתאמת שדם האדם אין חייבים עליו כרת [כמ"ש הר"ב בסוף משנתינו] הרי מה שאמר במשנה זו ודם הקזה. ר"ל דם הקזת ב"ח שאסר דמו. ע"כ]:

שהנפש יוצאה בו. וה"ה דבדם שחיטה ונחירה ועיקור בעינן שהנפש יוצאה בו. אלא לא אצטריך למימר רק גבי דם הקזה שאין רגיל שיקיז דם לבהמתו עד שיצא לה דם הנפש. תוס'. ולכאורה דם שחיטה שהנפש יוצאה בו. נמי האמצעי והוא כשמקלח. אלא שראיתי להרמב"ם בפ"ו מהמ"א שבדם שחיטה כתב כל זמן שיש בו אדמימות [*אע"פ ששם כתב בדם הקזה. כפי' הר"ב]. ובפ"י מה' טומאות אוכלים לענין הכשר כתב דדם שחיטה המכשיר הוא הדם השותת. אבל דם קלוח אינו מכשיר שעדיין חיים הם. והרי הוא דומה לדם מכה או לדם הקזה. ע"כ. ובגמרא בדם הקזה פליגי ר' יוחנן ור"ל. לר"י מקלח ולר"ל משמתחיל להאדים שקודם קלוח הוא. ומסקינן כתנאי ור"י כר"א ור"ל כר"ש. ותו תנא דבי ר' ישמעאל ודם חללים ישתה פרט לדם הקלוח. שאינו מכשיר [עיין פרק בתרא דמכשירין בפי' הר"ב דמשנה ד' דמהך קרא דרשינן דדם מכשיר] ובתוס' פ"ב דחולין דף ל"ו מסקי דלהכשר דם חללים בעינן היינו לאחר שכבר חלל ומת. ולדם שחיטה איפכא דלאחר שמת לא. ע"כ. ובהכי איכא לתרוצי הא דפסק הרמב"ם בהכשר דדם קילוח לא. אבל דפסק בדם שחיטה כר"ל בהקזה. ובהקזה גופיה פסק כר"י בפ"ו מהמ"א. זה נ"ל ודאי שצריך לפנים. ונפלאתי ממפרשיו שלא העירו בזה כלל ובפ"ו דחולין דף פ"ז א"ר יהודה אמר שמואל כל מראה אדמומית מכפרין ומכשירין וצ"ע:

דם הטחול וכו'. דדם האברים בלאו בלבד כדכתב הר"ב. ובדפירש כמ"ש [סוף] מ"ז פי"א דמנחות [*והכתוב שהביא הר"ב הוצרכתי להגיה. וכמו שהביאו רש"י ז"ל]:

דם דגים דם חגבים. מסיק הר"ב דם דגים וחגבים טהורים מותרים לכתחלה. מסיים הרמב"ם. ודם דגים טמאים אסור. ואין לוקים עליו משום דם. ולא משום שרץ המים. ע"כ. ובחבורו רפ"ו מהמ"א כתב ודם דגים וחגבים טמאים אסור משום שהוא תמצית גופן כחלב בהמה טמאה. ע"כ. ומ"ש אבל צריך שיהיה בדם דגים קשקשים. כו'. ולא הצריך שום הוכחה לדם חגבים. בגמ' נמי לא אמר רב. אלא בדגים. וצ"ע אי ה"ה בחגבים אי לא. דלא אשתמיטו הפוסקים לומר דה"ה בחגבים:

רבי יהודה מחייב בדם התמצית. ומודה ר"י לענין כפרה שנאמר (ויקרא י"ז:י"א) כי הדם [הוא] בנפש יכפר דם שהנפש יוצאה בו מכפר כו'. וכדתנן במשנה ז' פ"ח דזבחים. והכא היינו טעמיה דמרבה ליה מכל דם. גמרא:

משנה ב

ר"ע מחייב על ספק מעילות אשם תלוי. גמ'. דאמר קרא בפ' אשם תלוי. ואם נפש וי"ו מוסיף על ענין ראשון שהוא פרשת מעילה. וילמד עליון מתחתון לחייב ספק מעילה באשם תלוי. ורבנן מצות מצות אפקיה מהיקשא. והוי"ו דואם נפש ללמוד תחתון מעליון

שיהא אשם תלוי בכסף שקלים. ור"ע נפקא ליה מערכך ערכך כדפי' הר"ב משנה ה' פ"י דזבחים וכן בפ' דלקמן משנה ו'. והכי מסקי נמי בגמ' פ"ה דזבחים דף מ"ח. ומסקינן שם דלרבנן איצטריך ו'. דל"ת הני מילי לאשם ודאי אבל אשם תלוי לא יהא ספקו חמור מודאו דחטאת גופיה לא בעי ב' שקלים [*ופירש"י שלא ניתן לה קצבה. ע"כ. ובהגהת הש"ע סוף ה' יוה"כ נתן טעם לדבר דלהכי החמירה תורה בספיקו יותר מבודאו. לפי שאין האדם מתחרט על הספק. כמו על הודאי]:

וחכמים פוטרין. כתב הר"ב דבחטאת כתיב מצות. פי' בחטאת קבועה. וכן לשון הר"ב לעיל משנה ב' פ"ק וכן במ"ד פ"ב דהוריות:

ואם ספק. כתב הר"ב ה"ק ואם בספקו עומד כו' גמ'. דאם ספק מאי קאמר פשיטא דספק הוא לו:

שממין שהוא מביא וכו'. וכי מתידע ליה לא בעי אתויי אשם ודאי. דלא בעי ידיעה לכתחלה כמו בחטאת. שאם היה ספק מביא אשם תלוי ולכי מתידע מביא חטאתו. גמ':

משנה ג

אם עד שלא נמלקה כו'. ועיין בסוף משנה ה' פרק דלקמן:

משנה ד

ובא אחר ואכל את השניה כו'. וזה מביא אשם תלוי. דלא בעי חתיכה משתי חתיכות כך פירש"י במתני' ו'. וטעמא דהתם איתא הכי בגמ' משום דר"י. ומ"מ ודאי דה"ה הכא. ואע"ג דבעידנא דאכל השני את השניה. אין כאן אלא חתיכה אחת. הא אמרינן בגמ' דף י"ח. דכיון דאיקבע איסורא מעיקרא חייב אבל למ"ד דטעמא דבעינן חתיכה משתי חתיכות משום דמצוות קרינן וכדכתבתי ברפ"ד דיראה דאותו טעם ס"ל סתמא דגמ'. קאמרינן דאה"נ דפטור. דבעידנא דאכל השני ליכא מצוות. וקשיא לי על הכ"מ דלעיל שם הניח הרמב"ם בצ"ע דלא פסק לטעמא דמצוות קרינן והכא ג"כ לא פסק כן. ולא השיגו. ואפשר דסמך על מ"ש לעיל כיון שהרמב"ם כתב בכאן כמו שבארנו ורמז אדלעיל:

שניהם מביאים אשם אחד. עמ"ש במשנה ב' פ"ח דזבחים:

רבי יוסי אומר אין שנים כו'. כתב הר"ב דלית ליה תנאי בקרבנות. כלומר הבא על חטא כדתנן בס"פ דדוקא בחטאת אין שנים כו'. ואשם תלוי נמי במקום חטאת הוא בא. ועמ"ש במשנה ז':

משנה ה

חתיכה של חולין. כלומר והוא שומן דמיחלף בחלב. וכדקתני בר"פ. והכא משום דלקמן תני קדש תני הכא חולין. והרמב"ם בפרק ח' מהלכות שגגות העתיק חתיכות של שומן כו':

רבי יוסי אומר אין שנים כו'. כתב הר"ב אבל אשם תלוי כו' הכי דייק בגמ' ומייתי נמי ברייתא דבהדיא אמר ר"י הכי:

משנה ו

מביא אשם תלוי כו'. כתב הר"ב אפי' לרבנן דאמרי אין מביאין אשם תלוי. הכא מודו דחייב. משום חתיכה של חלב ור"ע מחייב בזה. מחמת החלב ומחמת הקדש [אחת] לפי שאשם תלוי אחד הוא צריך [להביא] על ב' הספקות יחד. הרמב"ם:

משנה ז

ר"י אומר כו'. כתב הר"ב ות"ק ר"י הוא. ודברי תימה הן דגופה דמלתא דקאמר. לא איירי ביה ת"ק כלל. מאי אית לך למימר דיוקא דהא חטאת מביא כל אחד ואחד. הא כ"ע ס"ל הכי. והרמב"ם לא פירש במשנה זו כך. אבל קשיא לי עליה דבמתני' ד' מפרש נמי דר"י ת"ק הוא. דסבירא ליה שאין חייב אשם תלוי על ספק מעילה ואע"ג דליתא בגמ'. כתב כך מסברא דנפשיה. ואי הכי אף בכאן נוכל לומר דהיינו ת"ק דס"ל אין אשם תלוי במעילה. ומ"מ הר"ב שלא פירש כן במשנה ד'. והכא מפרש כך. א"א לישבו:

משנה ח

וחתיכה של חלב נותר. כתב הר"ב ואיסור נותר חל כו' לפי שהוא איסור מוסיף. מפורש בפ"ג משנה ד':

מביא ג' חטאות. כתב הר"ב והאי דלא תני ואשם ודאי. משום דרוב נותר אין בו שוה פרוטה. גמ'. א"ל רבא לרב נחמן והא יש אוכל אכילה אחת [רפ"ג משנה ד'] דקתני ביה נותר. וקתני מביא ד' חטאות ואשם אחד. א"ל ההיא בגסה [אכילה גסה] וההיא בדקה ולא קשיא ההיא בימות הגשמים הכא בימות החמה דמסרחת הבשר:

רבי שמעון אומר כו' ושניהם מביאים חטאת אחת. מפרשים בגמ' דבמוקדשים ס"ל דגלי רחמנא דאיסור חל על איסור והשתא לא קשיא ממתני' ד' פ"ג דשבועות. ואני תמיה דבגמרא קאמר דלא תקשה ברייתא דאמר ר' שמעון דאין איסור חל על איסור דהאוכל נבלה ביוה"כ פטור ולא מייתי אותה משנה דשבועות:

פרק ו

משנה א

ויפלו דמיו לנדבה. עיין במשנה ג' פ"ג דתמורה:

רבי אליעזר אומר יקרב שאם אינו בא על חטא זה כו'. ר"א לטעמיה דאמר במשנה ג' מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום כו':

הדם ישפך. אפילו לרבנן דאמרי דעבדי מיניה עולת נדבה. היינו דוקא לדמיו אבל איהו גופיה מודו דזבח פסול הוא. א"נ כיון דבשעת שחיטה לא היה ראוי לעולה. שעדיין לא נודע לו. לכך [לא] יקריבהו עולה אחר שחיטה. תוס':

והבשר יצא לבית השרפה. כתב הר"ב ואע"ג דחולין [שנשחטו] בעזרה טעונים קבורה האי הוי כזבח פסול שטעון שרפה וכן פירש"י. ותמיהני דהא אמרן דגמר ומקדיש ליה. וא"כ מעיקרא לאו קושיא. דהא לא הוי חולין בעזרה. ועוד היכי מתרץ דהוי כזבח פסול. הא זבח פסול ממש הוא. ובגמ' יצא לבית השרפה. אלמא חולין שנשחטו בעזרה בשרפה. ורמינהו אשם ודאי אינו כן כו'. משנשחט יקבר. אמר רבה אשם ודאי על אשם תלוי קא רמית. אשם ודאי כיון דלא צריך ליה לא מקדש ליה. אשם תלוי מתוך שלבו נוקפו גומר ומקדשו. אלא אי קשיא. אשם ודאי על אשם ודאי קשיא. דקתני ה"ז יקבר אימא סיפא והבשר יצא לבית השרפה. הא ודאי תברא. מי ששנה זו לא שנה זו. רב אשי אמר רישא דקתני באשם תלוי והבשר יצא לבית השרפה ל"ק. דמתחזי כזבח פסול. והשתא קשיא אדרב אשי מה שהקשיתי על הר"ב. דהיכי קאמר כזבח פסול. הא זבח פסול ממש הוא דכיון דאמרי רבנן ירעה עד שיסתאב על כרחין טעמייהו משום דגמר ומקדיש כמו שכתב הר"ב לעיל כדאיתא בגמרא דריש פרקין. ובודאי דמש"ה כתב רש"י דה"ג רב אשי אמר משום דמיחזי כזבח פסול. ואשם ודאי קא מתרץ רב אשי דמיחזי שלאחר זריקה אירע בו פסול. ואתי למימר קדשים שנפסלו נקברים. ע"כ. וא"כ אין כאן תירוץ במשנתינו דהכא אלא הא דאמרן משום דגמר ומקדיש. והוו כשאר קדשים שאירע בהן פסול ובשרפה. והדרא קושיא לדוכתין. דהיאך מפרשים רש"י והר"ב דטעמא משום דהוי כזבח פסול. וראיתי להתוס' שמפרשים כולה סוגיא. דלרבנן לא פריך. שהרי אשם תלוי אף כי נודע לו קודם שחיטה. אינו חולין. אלא קדיש לדמיו. וא"כ לאחר שחיטה פשיטא דבשרפה הוי. ואמאי קרי ליה חולין בעזרה. אלא לר"מ דוקא פריך. דאמר אף אשם תלוי כי נודע קודם שחיטה ירעה בעדר עם שאר צאנו דחולין גמורין הוי. ואפ"ה קאמר הבשר יצא לבית השרפה. וניחא דקרי ליה חולין בעזרה ולהכי פריך. ומשני אשם תלוי מתוך שלבו נוקפו כו'. ואע"ג דר"מ לית ליה לבו נוקפו כו'. היינו דוקא קודם

שחיטה. אבל לאחר שחיטה. גמר בלבו ומקדשו ולכך בשרפה. ורב אשי משני אשם ודאי על אשם ודאי דהיכא דנזרק נראה כזבח פסול ולכך ישרף. אבל רישא דמשנשחטה ולא נזרק עדיין. יקבר. דכיון דלא נזרק לא נראה הזבח פסול. אבל אשם תלוי דבא על הספק. גם לפני זריקה ישרף. דמיחזי יותר כזבח פסול. עכ"ד. והשתא י"ל דמשום ר"מ הוא דמפרשים משום דהוי כזבח פסול. אבל לרבנן לא צריך. ומעיקרא לא קשיא דלאו חולין בעזרה הן אלא קדשים גמורים דגמר ומקדיש:

הבשר יאכל. כתב הר"ב. דרחמנא אמר והוא לא ידע ונסלח לו וגו' וה"ל אשם תלוי כשר. שהרי על הספק בא מתחלה וכפר הספק והלך. רש"י:

משנה ב

נזרק הדם הבשר יצא לבית השרפה. כתב הר"ב בגמ' מפרש דמי ששנה לעיל הרי זה יקבר. לא שנה הכא הבשר יצא לבית השרפה. ותמיהני דכיון דרב אשי אמר דטעמא דמתחזי כזבח פסול. מאי דוחקיה לאוקמי כתרי תנאי. וכן ראיתי להרמב"ם בחבורו שהעתיק המשנה כלשונה:

משנה ג

מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום. כתב הר"ב דכל עצמו נדבה הוא דאי ס"ד חובה כו' אלא ש"מ נדבה הוא. הואיל ולא כיפר שום עון. הרמב"ם:

חוץ מאחר יום הכפורים. שכל היום מכפר כדתנן לקמן:

המעון הזה. עמ"ש במ"ט פ"ב דכתובות:

אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. וטעמא פירש הר"ב בפרק דלעיל מ"ב:

משנה ו

אם היה אחד מהן יפה ב' סלעים. כתב הר"ב אע"פ שבשעת הפרשה. לא היה יפה אלא סלע כו'. דבמה שהוא שוה בשעת כפרה אזלינן. שהדחוי מעיקרו אינו דחוי ועדיין לא נראה עד שנעשה שוה שתים. ואע"פ שהשביח מאליו. אדם מתכפר בשבח הקדש [כדאיתא בגמרא] הרמב"ם פ"ד מהלכות פסולי המוקדשין:

ואחד יפה עשרה זוז. שכל חומש האמור בתורה שיהא קרן וחומשו חמשה. ומהיכא נפקא לן כתבתי ברפ"ח דערכין:

והשני למעילתו. כתב הר"ב מפרש בגמרא לא שיקריב אותו לאשם אלא שיתננו לגזבר כו'. ומאי מעילתו גזילו ואע"ג דבסיפא קרי למעילתו איל אשם. רישא דה"ל איל [דזבן] קרן וחומשו. קרי ליה למעילתו גזילו. סיפא דלא הוי איל [דזבן] קרן וחומש. קרי ליה איל מעילתו. גמרא:

משנה ז

לא יביאנה בנו אחריו. פירש הר"ב אם שגג הבן בשגגת חטאת כו'. דאי לשגגת האב פשיטא דלא יביא דהא חטאת שמתו בעליה תמות [כדתנן ריש פ"ד דתמורה ורפ"ג דמעילה] הרמב"ם. ולי ראיה ממשנה עצמה דלמאי דייק למתני לא יביאנה בנו לתני סתמא. לא יביאה. ועיין בסמוך:

שנאמר קרבנו על חטאתו. לכאורה אכולה מתני' קאי ואדסמיך ליה נמי אבל הכ"מ בשם הר"י קורקוס. דקדק בדברי הרמב"ם בפ"ג מהל' שגגות דלא ילפינן מקרא שלא יביא מחלב של אמש. על של היום. דכיון ששניהם ממין אחד הן. והביא לו ראיה מהתוספתא אלא החכמים הם שהחמירו שלא לעשות לכתחלה. ולפיכך פי' דשנאמר לא קאי אדסמיך ליה. דהיינו אפי' על חלב שאכל כו'. אלא אעיקרא דדינא דלא יביא מחטא על חטא. וכן נמי על לא יביאנו בנו דהשתא אצטריך קרא למעוטי. כיון דבאב גופיה כיפר כשהוא על מין אותו חטא. ע"כ. ולפי מ"ש יש ט"ס בספר הרמב"ם שכתב בבבת חלב של אמש כו'. ואם הביא לא כיפר וצ"ל ואם הביא כיפר:

משנה ח

העני יביא בהן עוף. כתב הר"ב והשאר חולין. וכ"כ הרמב"ם. והוא מוכרח דאל"כ מה הועיל לו. וז"ל הרמב"ם בפ"ה מהלכות פסולי המוקדשין. מביא תחתיהם עוף ומחללן על העוף. דאל"כ במה יצאו לחולין. והיינו נמי דתנן בסיפא שאין לעוף פדיון. והא דמוכח במשנה ה' פ"ב דשקלים. דמותר חטאת נדבה. כדפירש שם הר"ב. כתב הרמב"ם שם דההיא בחטאת קבועה:

יביא בהן עוף. כתב הר"ב דכתיב בקרבן עולה ויורד גבי כשבה ושעירה מחטאתו אשר חטא וכו'. וגבי עוף נמי כתיב מחטאתו וכו'. ואיצטריך למכתב מחטאתו גבי כשבה. או שעירה. ואצטריך למכתב גבי עוף. דאי כתב גבי כשבה ושעירה לחוד. ה"א התם כי מיעני מייתי עוף דתרווייהו מיני דמים נינהו. אבל עשירית האיפה דלאו מינא דדמים נינהו. מייתי עשירית האיפה מן ביתיה והלין מעות דאפריש יפלו לנדבה אהכי הדר כתיב קרא מחטאתו גבי עוף. למימרא דמהקדש דעוף נמי מייתי עשירית האיפה גמ'. וכתב הר"ב וגבי עשירית האיפה כתיב על חטאתו כו'. ובעוף לא כתיב. מפרש בגמ'. דאי הוה כתיב גבי עוף ה"א כי מפריש מעות [לעוף והעשיר] הוא דמוסיף עליהן. ומייתי כשבה או שעירה דתרווייהו מיני דמים נינהו אבל הפריש מעות לעשירית האיפה. והעשיר. אי לא העשיר טובא נייתי עוף. ואם העשיר טובא נייתי כשבה או שעירה [מביתיה] והלין מעות דאפריש יפלו לנדבה. אהכי כתב בעשירית האיפה. וכיון דכתיב

בעשירית האיפה. דאינה מיני דמים. ואפ"ה מייתי מיניה עוף. כ"ש מעוף לכשבה או שעירה:

שאין לעוף פדיון. עיין רפי"ב דמנחות:

משנה ט

[*__תורין לשון משנה__. רש"י משנה ה' פ"ק דחולין]:

קודם את האב בכ"מ. כתב הר"ב כגון להשיב אבידה כו' ולפרוק עמו. עיין מ"ש בזה בספ"ב דב"מ:

סליקא לה מסכת כריתות